

Kako dostopni so muzeji in galerije osebam z oviranostmi?

NARODNI
MUZEJ
SLOVENIJE

Služba za premično
dediščino in muzeje
National Museum Of Slovenia
Office for Movable Cultural
Heritage and Museums

Poročilo raziskave s Predlogom
pravilnika o dostopnosti muzejev
osebam z oviranostmi in Predlogom
za izdelavo akcijskega načrta

KAKO DOSTOPNI SO MUZEJI IN GALERIJE

OSEBAM Z OVIRANOSTMI? Poročilo

raziskave s Predlogom pravilnika o dostopnosti muzejev osebam z oviranostmi in Predlogom za izdelavo akcijskega načrta.

Izdal: Narodni muzej Slovenije, Služba za premično dediščino in muzeje /// **Zanj:**

ddr. Mateja Kos Zabel /// **Financiranje:**

Ministrstvo za kulturo RS /// **Avtorji:** Vida

Koporc Sedej, Jure Kusetič, dr. Tina Palaič

/// **Tehnični urednik:** Jure Kusetič ///

Fotografija na naslovnici: Nik Erik Neubauer.

Hrani Služba za premično dediščino in muzeje. Fotografirano v Pokrajinskem muzeju

Ptuj Ormož. **Fotografije med besedilom**

prikazujejo prilagoditve v Slovenskem etnografskem muzeju, ki je v sklopu projekta

Dostopnost do kulturne dediščine ranljivim skupinam [2013–2015] vzpostavil celostno

fizično dostopnost do muzejske stavbe in razstav osebam z različnimi oviranostmi. ///

Oblikovanje: neAGENCIJA /// Ljubljana,

november 2024

Kataložni zapis o publikaciji (CIP) pripravili v
Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani

COBISS.SI-ID 227818243

ISBN 978-961-6981-78-1 (PDF)

Vsebina

1. UVOD	4
2. PRIPRAVA VPRAŠALNIKA IN OPREDELITEV POTREB OSEB Z OVIRANOSTMI	8
3. PODATKI O VPRAŠALNIKU	12
4. SODELUJOČI JAVNI ZAVODI	13
5. ANALIZA ANKETE	15
1. DEL – DOSTOPNOST DO MUZEJSKIH STAVB IN RAZSTAV – spletna dostopnost	15
2. DEL – DOSTOPNOST DO MUZEJSKIH STAVB IN RAZSTAV – arhitektonska dostopnost	21
3. DEL – DOSTOPNOST DO MUZEJSKIH STAVB IN RAZSTAV – dostopnost do vsebin	37
4. DEL – DOSTOPNOST DO MUZEJSKIH STAVB IN RAZSTAV – statistični pregled obiska	50
6. PRIMERJAVA Z ANALIZO IZ LETA 2006	59
7. ZAKLJUČEK	61
8. PRILOGE	62
PRILOGA 1: Predloga za izdelavo akcijskega načrta	62
Idejna zasnova	
Načrtovanje in izvedba	64
Evalvacija	66
Literatura in viri	68
PRILOGA 2: Predlog pravilnika o dostopnosti muzejev osebam z oviranostmi	69

1. Uvod

Vloga muzejev, posebno tistih, ki hranijo bogato nacionalno dediščino, se v sodobni družbi spreminja. Poleg osnovnih nalog izvajanja javne službe varstva premične kulturne dediščine, ki obsega evidentiranje, preučevanje, interpretacijo, pripravo in realizacijo razstav ter spremljevalnih programov in publiciranje, je vedno bolj pomembno komuniciranje z najširšo javnostjo. Zagotavljanje dostopnosti do informacij o premični kulturni dediščini in vključevanje oseb z oviranostjo v njeno varstvo je eden izmed ciljev, ki se mu v zadnjih desetletjih namenja posebna skrb.

Ministrstvo za kulturo RS je v okviru nalog Sektorja za kulturne pravice manjšin in razvoj kulturne raznolikosti, v sodelovanju z Direktoratom za kulturno dediščino, v letu 2006 pripravilo analizo z namenom zbiranja podatkov o dostopnosti muzejev osebam z oviranostmi in otrokom. Rezultate analize je predstavilo v dokumentu »Analiza dostopnosti muzejev otrokom in invalidom – rezultati in komentar«. Poleg ugotovitev stanja na terenu so bili zbrani podatki tudi podlaga za sprejemanje nadaljnjih ukrepov ministrstva. Skladno z navedenimi prioritetami v Nacionalnih programih za kulturo in Akcijskih programih za invalide (op. za slednje skrbi pristojno ministrstvo za področje dela, družine, socialnih zadev in enakih možnosti) je namen izvajanja sprejetih dokumentov spodbujanje, varovanje in zagotavljanje polnopravnega in enakovrednega uživanja človekovih pravic osebam z oviranostmi in spodbujanje spoštovanja njihovega dostojanstva. Že v prvo medresorsko Poročilo o uresničevanju nacionalnega Akcijskega programa za invalide, ki je bilo pripravljeno za leto 2007, so bili vključeni tudi podatki s področja dostopnosti muzejev, ki jih je pričelo sistematično zbirati tudi Ministrstvo za kulturo RS.

Na podlagi izsledkov iz »Analize dostopnosti muzejev otrokom in invalidom – rezultati in komentar« so bili zasnovani tudi ukrepi, s ciljem izboljšati dostopnost do premične kulturne dediščine v slovenskih muzejih in galerijah. Aktivnosti so uspešno stekle tudi zaradi pripravljene pravne podlage v novem Zakonu o varstvu kulturne dediščine (ZVKD-1), ki je bil sprejet leta 2008. Novi zakon je v 2. členu poudaril omogočanje javne koristi varstva dediščine tudi z »dostopom do dediščine ali do

informacij o njej vsakomur, še posebej mladim, starejšim in invalidom«. Z upoštevanjem in izvajanjem tega določila v ZVKD-1 in leta 2010 sprejetim Zakonom o izenačevanju možnosti invalidov (ZIMI) so se začeli izvajati znatni premiki za uresničevanje cilja dostopnosti do informacij o premični kulturni dediščini osebam z oviranostjo. S sofinanciranjem projektov v obsegu proračunskih možnosti so se v muzejih in galerijah za osebe z oviranostmi pričele izboljševati možnosti za fizično, spletno in tehnološko dostopnost do informacij o premični kulturni dediščini.

Dostopnost do kulturne dediščine ostaja še danes eden od osrednjih temeljev kulturne politike evropskih držav, med njimi tudi Slovenije. Uresničevanje cilja vključujočega/inkluzivnega dostopa do premične dediščine pa vsekakor ni le stvar spoštovanja veljavne zakonodaje in drugih dokumentov (npr. ICOMOV-ega kodeksa muzejske etike), temveč splošna družbena nujnost in hkrati vrednota sodobne družbe. Omogočanje pridobivanja raznovrstnih spoznanj in razumevanj ter možnosti za vključevanje oseb z oviranostmi v raziskovanje preteklosti pomeni pomemben korak v družbenem razvoju 21. stoletja.

Slovenski muzeji in galerije, ki izvajajo naloge javne službe, so v skladu s svojimi poslanstvi, zapisanimi v ustanovitvenih aktih, in po svojih zmogljivostih v zadnjih desetletjih skrbeli za uveljavljanje novosti in dobrih praks za dostop do informacij o predmetih in muzejskih zbirkah vsem skupinam obiskovalcev, vključno z osebami z oviranostmi. Pri realizaciji projektov za izboljšanje fizične dostopnosti in dostopnosti do programskih vsebin sta zaposlene v javnih zavodih usmerjali tudi dve izvirni slovenski strokovni publikaciji, in sicer Dostopen muzej – Smernice za dobro prakso (2009) avtoric Mojce Lipec-Stopar, Rajke Bračun Sova in Vlaste Vodeb ter Muzeji, javnost, dostopnost (2011) avtoric Vlaste Vodeb in Rajke Bračun Sova. Vsebina publikacij je zaposlenim v muzejih predstavljala smernice za uresničevanje konkretnih dejavnosti in osnovo za učinkovito delo z različnimi skupinami obiskovalcev pri izvajanju javne muzejske službe. Od izdaje navedenih publikacij je minilo že več kot desetletje, vendar sta s svojo vsebino in pristopom še vedno aktualni.

Na področju implementacije dobrih praks in doseganja ciljev boljše dostopnosti muzejev in galerij osebam z oviranostmi so bili v preteklih

letih izbrani, financirani in realizirani tudi evropski projekti. Med najbolj odmevnimi sta bila projekt Slovenskega etnografskega muzeja z naslovom »Dostopnost do kulturne dediščine ranljivim skupinam« (2013-2015), v njem pa je sodelovalo pet državnih muzejev in galerija, ter projekt »Come In!« (2016-2019), ki je s ciljem večanja dostopnosti muzejev za osebe z oviranostmi združil muzeje šestih držav Srednje Evrope. Slovenijo je v projektu zastopal Pomorski muzej »Sergej Mašera« Piran.

V preteklih letih so bili v slovenskem prostoru organizirani tudi mnogi mednarodni in medresorski posveti, simpoziji, okrogle mize in seminarji, na katerih so udeleženci iz različnih strok in zaposleni v muzejih, skupaj z uporabniki iz skupin oseb z oviranostjo, preverjali dejanska stanja, izpostavljali probleme, iskali nove rešitve in podajali pobude za omogočanje čim večje dostopnosti na področju varstva kulturne dediščine. Tej tematiki se kontinuirano od leta 2020 posveča tudi Služba za premično dediščino in muzeje, ki s strokovnimi izpopolnjevanji naslavlja potrebe in interese različnih skupin oseb z oviranostmi (z izjemo v letu 2021, ko je bila tema izpopolnjevanja sodelovanje z nosilci dediščine pri raziskovanju in predstavljanju dediščine).

Glede na nove izkušnje in možnosti je zato prav, da se naredi korak dalje in celovito preveri stanje in smernice za muzeje in galerije za zagotavljanje boljše dostopnosti. Zaradi naglega tehnološkega razvoja je posebno pozornost potrebno posvetiti vključevanju in uporabi proizvodov novih tehnologij v muzejske predstavitve (razstave, spletna stran) ter intenzivnejši pripravi prilagojenih spremljevalnih programov za osebe z oviranostmi. V ta namen je bila v letu 2024 opravljena raziskava med muzeji in galerijami, ki je podlaga za oceno trenutnega stanja dostopnosti. Hkrati pa se je za doseganje cilja učinkovitega in enotnega izvajanja nalog javne službe muzejev pokazala tudi potreba po pripravi predloga internega akta – pravilnika, ki se nanaša na načrtovanje in zagotavljanje boljše dostopnosti osebam z oviranostmi v posameznih muzejskih institucijah. Predlog pravilnika je zasnovan kot pripomoček za izdelavo internega pravilnika, prilagojenega dejanskim potrebam in zmožnostim (prostorske, finančne in kadrovske) posameznega muzeja ali galerije. Kot pomoč pri pripravi prilagoditev je bil zasnovan tudi predlog akcijskega načrta prilagajanja muzejskih stavb in vsebin.

V obdobju izvajanja raziskave stanja dostopnosti v muzejih in galerijah, ki je predstavljena v nadaljevanju, so to področje urejali naslednji predpisi:

- Zakon o uresničevanju javnega interesa za kulturo (ZUJIK), Uradni list RS, št. 77/07 – uradno prečiščeno besedilo, 56/08, 4/10, 20/11, 111/13, 68/16, 61/17, 21/18 – ZNOrg, 3/22 – ZDebin 105/22 – ZZNŠPP (25. člen)
- Zakon o varstvu kulturne dediščine (ZVKD-1), Uradni list RS, št. 16/08, 123/08, 8/11 – ORZVKD39, 90/12, 111/13, 32/16, 21/18 – ZNOrg in 78/23 – ZUNPEOVE (2. in 4. člen)
- Zakon o izenačevanju možnosti invalidov (ZIMI), Uradni list RS, št. 94/10, 50/14 in 32/17 (1., 2., 3., 6., 8., 11., 15. in 22.h člen)
- Zakon o socialnem vključevanju invalidov (ZSVI), Uradni list RS, št. 30/18, 196/21 – ZDOsk, 206/21 – ZDUPŠOP in 84/23 – ZDOsk-1 (2. in 12. člen)
- Zakon o dostopnosti spletišč in mobilnih aplikacij (ZDSMA), Uradni list RS, št. 30/18, 95/21 – ZInfV-A, 189/21 – ZDU-1M in 18/23 – ZDU-1O (1., 3., 4. in 5. člen)
- Zakon o dostopnosti proizvodov in storitev za invalide – ZDPSI, Uradni list RS, št. 14/23 (se uporablja od 28. 6. 2025)
- Poleg navedenih predpisov delo z oviranimi osebami v muzejih in galerijah usmerja tudi sledeča literatura:
- Bračun Sova, Rajka, Vlasta Vodeb: Muzeji, javnost, dostopnost, Urbanistični inštitut Republike Slovenije, 2011.
- Lipec-Stopar, Mojca, Rajka Bračun Sova, Vlasta Vodeb: Dostopen muzej – Smernice za dobro prakso, Skupnost muzejev Slovenije, 2009.
- Richard, Sendi, Igor Bizjak, Nina Goršič, Boštjan Kerbler, Sabina Mujkić, Biba Tominc: Priročnik o dostopnosti objektov v javni rabi, Urbanistični inštitut Republike Slovenije, 2015. Dostopno na: <https://www.uirs.si/pub/dostopnost-prirocniks.pdf>.
- ICOM-ov kodeks muzejske etike, Društvo ICOM, Mednarodni muzejski svet, Slovenski odbor 2005. Dostopno na: <https://icom.museum/wp-content/uploads/2018/07/Slovenian.pdf>

V zadnjih dveh desetletjih spremljanja in analiziranja dostopnosti lahko ugotovimo, da so nekateri muzeji in galerije z načrtnim delom že prišli

do točke, ko vključujoč muzej ni več le prioritetni cilj, temveč je postal ustaljena praksa. Žal omejene prostorske, finančne in kadrovske možnosti vsem muzejem in galerijam, ki izvajajo naloge javne službe, še ne omogočajo zagotavljanja predvsem fizične dostopnosti in z njo povezane dostopnosti do razstavnega programa, spremljevalnih programov in informacij o muzejskih zbirkah. Učinkovitost v napredku dostopnosti je namreč odvisna od višine prejetih finančnih sredstev (državni proračun, občinski proračun, EU sredstva, drugi prihodki) in možnosti za fizične prilagoditve, ki morajo biti skladne s pogoji Zavoda za varstvo kulturne dediščine Slovenije. Večina slovenskih muzejev se namreč nahaja v historičnih objektih, kar poslabšuje dostopnost in za prilagoditev zahteva znatna finančna sredstva. Tudi pridobivanje sredstev za nakup opreme je nestabilno in omejeno, kar otežkoča nakup pogosto drage opreme, ki bi zagotavljala vključujočo dostopnost razstav in spremljevalnih pedagoško-andragoških programov. Problem predstavljajo tudi kadri, saj v muzejih primanjkuje kustosov pedagogov in andragogov.

2. Priprava vprašalnika in opredelitev potreb oseb z oviranostmi

Služba za premično dediščino in muzeje, ki deluje kot notranja organizacijska enota Narodnega muzeja Slovenije, že vrsto let organizira strokovna izpopolnjevanja za izboljšanje usposobljenosti muzejskih in galerijskih strokovnih služb na področju dostopnosti. V letu 2024 je bila v okviru projekta »Dostopnost in inkluzivnost v slovenskih muzejih in galerijah – nove smernice« opravljena raziskava o dostopnosti muzejev in galerij. Za izhodišče ugotavljanja napredka dostopnosti muzejev in galerij je bilo uporabljeno gradivo z naslovom »Analiza dostopnosti muzejev otrokom in invalidom – rezultati in komentar iz leta 2006«. Na podlagi navedene analize dostopnosti je bil oblikovan vprašalnik, s katerim so bili javni zavodi, katerih programe dela javne službe sofinancira Ministrstvo za kulturo RS, pozvani, da posredujejo podatke in informacije o dostopnosti osebam z oviranostmi.

Namen raziskave je bil zbrati podatke s terena in zabeležiti samorazumevanje muzejev in galerij o dostopnosti njihovih spletnih strani, stavb in vsebin. Poleg ugotovitve stanja smo rezultate uporabili tudi za pripravo predloga Pravilnika za načrtovanje in zagotavljanje dostopnosti v muzejskih institucijah ter Predloga akcijskega načrta prilagajanja muzejskih stavb in vsebin.

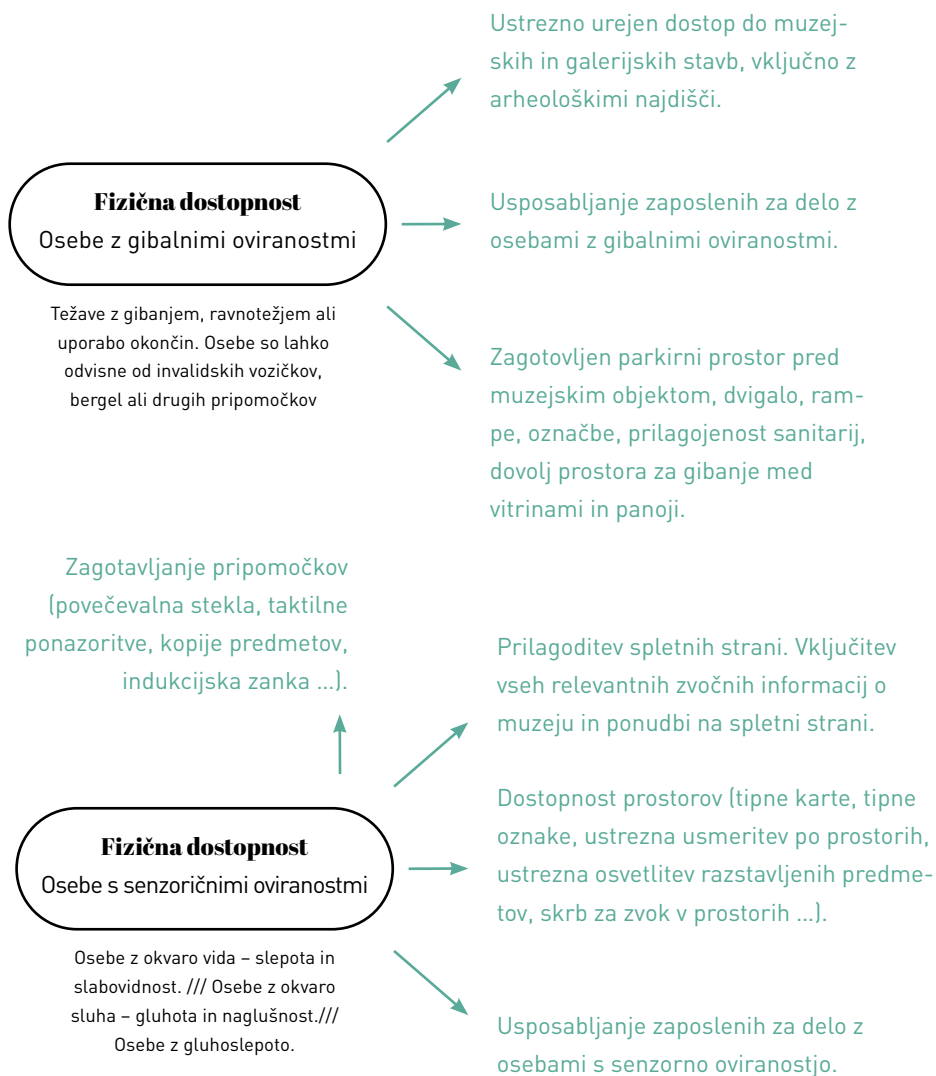
Z raziskavo smo v prvem sklopu preverjali, kako muzeji ocenjujejo dostopnost in sistematičnost informacij na njihovi uradni spletni strani, ki najpogosteje predstavlja prvi stik obiskovalca z institucijo. V nadaljevanju smo preverjali, kako ocenjujejo fizično dostopnost muzejskih in galerijskih stavb ter razstav in spremljevalnih dogodkov naslednjim skupinam obiskovalcev:

- osebam z gibalno oviranostjo (starejši ljudje, ki imajo težave s hojo; osebe, ki pri hoji uporabljajo pripomočke; osebe, ki uporabljajo invalidske vozičke),
- osebam s senzorno oviranostjo (slepi in slabovidni; gluhi in naglušni; gluhoslepi),
- osebam s kognitivnimi oviranostmi in težavami v duševnem razvoju (osebe z govorno-jezikovnimi motnjami; osebe z avtizmom; osebe z demenco; osebe z intelektualnimi primanjkljaji).

Socialne in čustvene specifikke oseb z oviranostmi nismo obravnavali kot posebno kategorijo, a se jo zdi pomembno izpostaviti. Osebe z oviranostmi se namreč pogosto soočajo s stigmatizacijo, diskriminacijo ali omejenim dostopom do družbenih dejavnosti. Lahko se počutijo osamljene ali izolirane. Osebe s socialnimi in čustvenimi specifikami potrebujejo prilagoditve v okolju, ki jim lahko omogočijo enakovredno sodelovanje v kulturnih dejavnostih in vključevanje v delovno okolje muzejev.

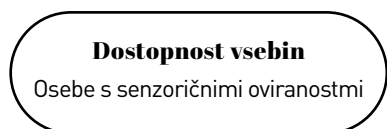
Za načrtovanje in izvajanje dostopnosti programskih vsebin je predvsem potrebna identifikacija ciljnih skupin (osebe z oviranostmi, starejši, starši z otroki itd.) in upoštevanje vrste oviranosti. V priloženi tabeli so na

kratko in poenostavljeno predstavljene omejitve, ki so bile upoštevane v analizi, in ukrepi za zagotavljanje dostopnosti.

Usposabljanje zaposlenih za prilagajanje vsebin osebam s senzorno oviranostjo.

Prilagoditev vsebine z avdiode-skripcijo in podnapisi za video vsebine.

Potreba po vključitvi drugih čutov pri spoznavanju vsebine, potreba po ustrezni terminologiji, prilagoditev časa za spoznavanje vsebine.

Prilagoditev izobraževalnih programov (npr. veččutno vodstvo, vodstvo s tolmačem v slovenski znakovni jezik).

Vključevanje različnih družbenih skupin v muzejsko delo.

Usposabljanje zaposlenih za delo z osebami s kognitivnimi omejitvami.

Prilagoditev spletnih strani.

Težave z razumevanjem, učenjem ali spominom. /// V to skupino uvrščamo tudi osebe z avtizmom, demenco ali drugimi nevrološkimi stanji.

Priprava vsebin v lahkem branju.

Prilagoditev izobraževalnih programov.

Pri vseh opisanih skupinah so prepoznani izzivi pri razumevanju, komunikaciji, zaznavanju in premikanju ali kombinaciji teh področij. Naštete oviranosti zadevajo tudi obiskovalce, ki jih sicer neposredno ne prištevamo v skupino oseb z oviranostmi. To so na primer starejši ljudje, ki imajo lahko motnje vida, sluha, težave z gibanjem ali različne bolezni.

Ustrezna dostopnost je pomembna tudi za omogočanje vključevanja aktivnih upokojencev (tretje življenjsko obdobje) v muzejsko delo, zlasti tistih s strokovno izobrazbo s področij varstva kulturne dediščine. Muzeji in galerije so lahko institucije s pomembnim prispevkom k dolgoživi družbi, ki je eden največjih civilizacijskih dosežkov današnjega časa in eden temeljnih družbenih izzivov 21. stoletja. Na tem mestu je smiselno omeniti dostopnost muzejev in galerij v povezavi z uresničevanjem ciljev »Strategije dolgožive družbe«, ki jo je sprejela Vlada RS v letu 2017.

Kot pomembne skupine obiskovalcev nikakor ne gre prezreti tudi družin z majhnimi otroki, nosečnic in drugih posameznikov, ki zaradi specifične življenjske situacije za polno doživljanje muzejskih vsebin potrebujejo določene prilagoditve (dvigala za otroški voziček, dovolj prostora med vitrinami, stoli v razstavnih prostorih za počitek, prilagojeni toaletni prostori ...).

Zavedati se je potrebno, da povečanje dostopnosti do muzejskih in galerijskih stavb in razstav pomeni izboljšanje kvalitete obiska za vse obiskovalce.

3. Podatki o vprašalniku

Vprašalnik je bil namenjen javnim zavodom, ki opravljajo naloge javne službe v skladu z Zakonom o varstvu kulturne dediščine (ZVKD-1), torej državnim in pooblaščenim muzejem in galerijam v Sloveniji. Izpolnjevanje vprašalnika je potekalo med 5. in 27. septembrom 2024. Vprašalnik je vseboval 36 vprašanj. Za izpolnjevanje so respondenti porabili v povprečju 18 minut in 44 sekund. Od 51 javnih zavodov¹ je anketo izpolnilo 33 zavodov, to je 64,7 %, od tega 8 nacionalnih in 25 pooblaščenih muzejev oziroma galerij.

Vprašalnik je bil razdeljen na tri vsebinske sklope, s katerimi smo prever-

¹ V Sloveniji je sicer 13 nacionalnih muzejev in 37 muzejev s pooblastilom. A Muzej športa (sicer priključen Slovenskemu šolskemu muzeju) obravnavamo posebej, saj je njuno delovanje v celoti ločeno. Torej je v anketo vključenih 51 muzejev.

jali spletno in arhitektonsko dostopnost ter dostopnost do dediščinskih vsebin. Vsak sklop je odprl tri ključna vprašanja:

- katere prilagoditve so obiskovalcem muzejev in galerij že na voljo,
- s kakšnimi izzivi se organizacije srečujejo pri pripravi in izvajanju prilagoditev in
- kakšne prilagoditve načrtujejo v prihodnje.

Vprašalnik se je zaključil s statističnim pregledom obiska, iz katerega je mogoče ugotoviti, koliko obiskovalcev pripravljene prilagoditve uporabi.

Vprašalnik je bil vnesen na portal 1KA, kjer je bila izvedena spletna anketa.²

4. Sodelujoči javni zavodi

V anketi je sodelovalo 33 javnih zavodov, od tega 8 državnih in 25 pooblaščenih muzejev. V nadaljevanju so navedeni sodelujoči muzeji/galerije:

- Belokranjski muzej Metlika
- Dolenjski muzej Novo mesto
- Galerija Murska Sobota
- Gorenjski muzej Kranj
- Kobariški muzej d. o. o.
- Loški muzej Škofja Loka
- Medobčinski muzej Kamnik
- Moderna galerija
- Muzej in galerije mesta Ljubljane (državni muzej)
- Muzej krščanstva na Slovenskem (državni muzej)

² <https://www.1ka.si/d/sl>

- Muzej narodne osvoboditve Maribor
- Muzej novejšje in sodobne zgodovine Slovenije (državni muzej)
- Muzej novejšje zgodovine Celje
- Muzej Ribnica in OE Galerija Miklova hiša, JZ Rokodelski center Ribnica
- Muzej Velenje
- Narodna galerija (državni muzej)
- Narodni muzej Slovenije (državni muzej)
- Notranjski muzej Postojna
- Pilonova galerija Ajdovščina
- Pokrajinski muzej Celje
- Pokrajinski muzej Koper, Museo regionale di Capodistria
- Pokrajinski muzej Maribor
- Pokrajinski muzej Ptuj – Ormož
- Pomorski muzej Sergej Mašera Piran - Museo del mare Sergej Mašera Piran
- Pomurski muzej Murska Sobota
- Posavski muzej Brežice
- Slovenski etnografski muzej (državni muzej)
- Slovenski gledališki inštitut (državni muzej)
- Slovenski šolski muzej (državni muzej)
- Tolminski muzej
- Tržiški muzej
- Umetnostna galerija Maribor
- Zasavski muzej Trbovlje

5. Analiza ankete

V nadaljevanju je predstavljena analiza odgovorov iz vprašalnika, ki je obravnaval tri področja dostopnosti:

- Dostopnost do muzejskih stavb in razstav – spletna dostopnost (1. del),
- Dostopnost do muzejskih stavb in razstav – arhitektonska dostopnost (2. del) in
- Dostopnost do muzejskih stavb in razstav – dostopnost do vsebin (3. del).

Predstavljena so posamezna vprašanja, na katera so odgovarjali anketiranci. Odgovori na vprašanja, ki so zahtevali odgovor da ali ne, so vizualno predstavljeni z grafom. Za boljše razumevanje grafičnega prikaza so dodani tudi opisni komentarji/odgovori, ki so jih anketiranci dodali pri nekaterih vprašanjih. Nekatera vprašanja so bila odprtega tipa; odgovore, ki so jih ponudili anketiranci, smo pred navedbo uredili.

1. del

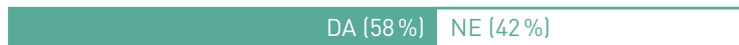
DOSTOPNOST DO MUZEJSKIH STAVB IN RAZSTAV – SPLETNA DOSTOPNOST

Vprašanje 1 – Ali je spletna stran muzeja / galerije pripravljena v skladu z mednarodnimi smernicami za dostopnost spletnih vsebin in ustreza standardu WCAG (Web Content Accessibility Guidelines)?

n = 33

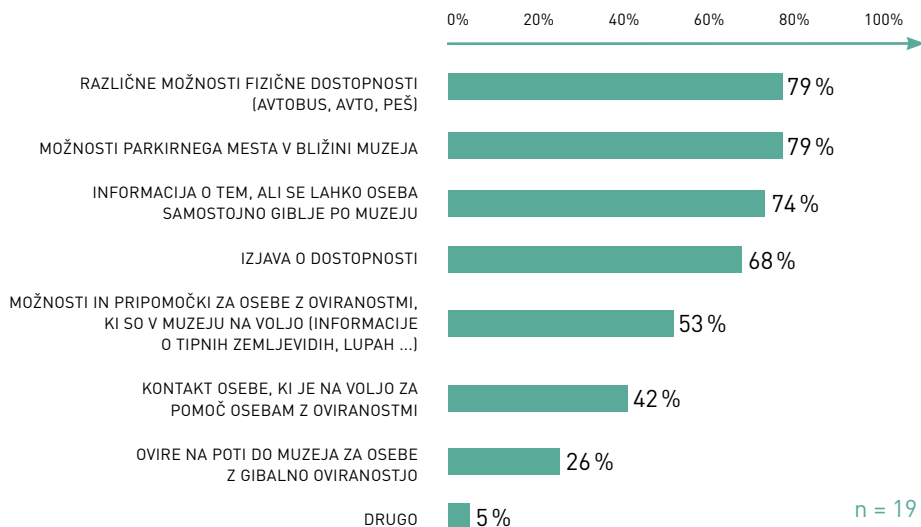
Vprašanje 2 – Ali so na spletni strani muzeja / galerije na voljo prilagojene informacije o dostopu do muzejske stavbe in razstav za osebe z oviranostmi?

n = 33

Vprašanje 3 – Prosimo, označite, katere informacije so na voljo na spletni strani.

Anketiranci so lahko odgovorili z več odgovori. Rezultati so predstavljeni v sledečem grafu. Poleg izbirnih možnosti so lahko pri odgovoru »drugo« sami navedli informacije, ki so poleg priloženega nabora še dostopne obiskovalcem. Anketiranci so pod pojmom »drugo« navedli besedila v lažje razumljivem jeziku.

Vprašanje 4 – S kakšnimi izzivi se soočate na tem področju?

Anketiranci so na vprašanje odprtega tipa navedli naslednje odgovore:

- Soočamo se predvsem s finančnimi izzivi.
- Smo v procesu preverjanja spletne in fizične dostopnosti. Pri obeh so ovira visoki stroški pregleda oz. priprave poročil, pri fizični dostopnosti pa so velika ovira tudi spomeniško zaščitene historične muzejske stavbe, kjer je praktično nemogoče prilagoditi infrastrukturo za fizično ovirane osebe. Tudi delne prilagoditve so izjemno drage.
- Problem je pomanjkanje primernih parkirnih mest v neposredni bližini vhoda v galerijo.
- Problem je pomanjkanje kadra.

- Občutimo kadrovsko podhranjenost in pomanjkanje časa za sledenje vsem zahtevam.
- V muzeju nimamo dvigala, prostori odmevajo, problem imamo z ozvočenjem.
- Osnovni problem je, da galerija ni dostopna za osebe z ovirami, ker nima dvigala.
- V primeru, da je na vodstvu večje število obiskovalcev, prihaja do čakanja gibalno oviranih, da se jih vodi do razstav po posebni poti.
- Največja težava je dostopnost za gibalno ovirane, ker gre za star objekt, ki je spomeniško zavarovan in večji posegi v prostor niso možni. Razstava pa je v dveh nadstropjih, problem so stopnice.
- Problem je pomanjkanje jasnih in znanih smernic, kako naj muzeji prilagodimo splet za različne ranljive skupine, ter pomanjkanje finančnih sredstev za razvoj ustreznih prilagoditev.
- Problem je posodabljanje in varnost spletne strani, priprava in nadgradnja ter vsebinska popestritev strani. Zagotovo bi bilo dobrodošlo preverjanje dostopnosti s strani uporabnikov ter povratne informacije.
- Za pripravo spletne strani v skladu z mednarodnimi smernicami so potrebna znatna finančna sredstva, ki jih v muzeju nimamo na razpolago.
- Imamo zelo kompleksno spletno stran. Naš zavod združuje pod svojim okriljem več enot in vsaka enota po svoje razvija svojo podstran. Vsi bi radi veliko povedali, pokazali ...
- Muzej in galerije delujejo na več lokacijah v mestu. Nekatere so zaradi nedavnih prenov bolj prilagojene osebam z oviranostmi (Cukrar- na, Muzej in galerije mesta Ljubljana), druge zaradi varstva kulturne dediščine ali drugih fizičnih ovir ne zagotavljajo optimalnih možnos- ti za dostopnost (Plečnikova hiša, Mestna galerija Ljubljana ...).
- Nismo lastniki objekta, v katerem je muzej, zaradi tega tudi žal ne moremo prav veliko storiti za boljšo dostopnost senzorno in gibal- no oviranim obiskovalcem. Za fizično dostopnost naših prostorov skrbimo po svojih močeh, poleg tega se zavzemamo za večjo dostop- nost naših vsebin na daljavo.

Vprašanje 5 – Ali v muzeju / galeriji načrtujete dodatne ukrepe za povečanje dostopnosti spletnih strani?

DA (55 %)	NE (45 %)
-----------	-----------

n = 33

Vprašanje 6 – Katere?

Vprašanje se navezuje na ukrepe za povečanje dostopnosti spletnih strani. V nadaljevanju so naštet opisni odgovori javnih zavodov:

- Dostopnost spletnih strani bi lahko povečali z več predstavljenimi vsebinami v lažje razumljivem jeziku, z več interpretacijami slikovnega materiala za osebe s slepoto in večjim številom vsebin z znakovnim jezikom.
- Pripravljamo prilagoditev mobilne verzije spletne strani v skladu z mednarodnimi smernicami za dostopnost.
- V muzeju načrtujemo posebno podstran z vsemi informacijami glede uporabe pripomočkov in gibanja po muzeju, ko bo obnova objekta končana. Spletna stran bo dopolnjena predvidoma v juniju 2025.
- Želimo še bolj prilagoditi spletno stran senzorno oviranim in dodati informacije za gibalno ovirane.
- V muzeju v začetku leta 2025 načrtujemo ureditev nove spletne strani.
- Javnosti želimo predstaviti več dostopnih informacij o dogodkih in programih v muzeju.
- Pripravljamo predhodno študijo, načrt za zasnovano in izvedbo dostopne spletne strani, ki jo bomo stalno posodabljali.
- Želimo popolno uskladitev spletne strani s standardom. Nekaj prilagoditev pa že imamo.
- V muzeju se trudimo, da ves čas dostopnost spletnih strani dopolnjujemo in urejamo v skladu z našimi finančnimi in kadrovskimi možnostmi.
- Pripravljamo celovito prenovu spletnega mesta; večjo pozornost bomo namenili kontrastom, berljivosti, dodali bomo avdio mate-

riale. Obiskovalcu želimo ponuditi več informacij za posamezne lokacije ter obvestila o dostopnosti lokacij in o vsebinah, namenjenih osebam z oviranostmi.

- Predstaviti želimo informacije o ovirah za gibalno ovirane na poti do muzeja in o pripomočkih za osebe z oviranostmi.
- Pripravili bomo informacije o dostopu oseb z oviranostmi, več vsebin bomo prilagodili slepim in slabovidnim.
- V muzeju smo naročili presojo spletišča, da bo v skladu z zakonom o dostopnosti spletišč in mobilnih aplikacij.

Interpretacija

Obstoječe prilagoditve

Spletno stran muzeja / galerije ima v skladu z mednarodnimi smernicami za dostopnost spletnih vsebin in s standardom WCAG (Web Content Accessibility Guidelines) od 33 muzejev urejeno 67 % muzejev, 33 % muzejev tem standardom ne sledi. Le 58 % od 33 muzejev oziroma galerij ima na spletni strani na voljo prilagojene informacije o dostopu do muzejske stavbe in vsebin, 42 % muzejev teh informacij ne zagotavlja.

Na vprašanje, katere informacije o dostopnosti so na voljo na spletni strani, je odgovorilo vseh 19 muzejev, ki te informacije navajajo. 79 % teh poroča, da obiskovalce spletne strani informirajo o različnih možnostih fizične dostopnosti (avtobus, avto, peš) in o možnostih parkirnega mesta v bližini muzeja; 74 % respondentov ponuja informacije o tem, ali se lahko oseba samostojno giblje po muzeju; 68 % jih je na spletni strani objavilo izjavo o dostopnosti; 53 % ponuja informacijo o tem, katere možnosti in pripomočke imajo obiskovalci na voljo (tipni zemljevidi, lupe, indukcijska zanka); 42 % muzejev ima na spletni strani objavljen kontakt osebe, ki je na voljo za pomoč osebam z oviranostmi; 26 % muzejev obiskovalce obvešča o ovirah za gibalno ovirane osebe na poti. Respondenti so poleg tega navedli še, da ponujajo informacije v lažje razumljivem jeziku.

Med izzivi so respondenti navedli zlasti visoka finančna sredstva za prilagajanje spletnih strani in pomanjkanje osebja, ki bi se lahko posvetilo tem nalogam. Večina respondentov navaja, da njihove stavbe niso dostopne zaradi spomeniškega varstva, ki posegov v stavbo ne dovoljuje, in visokih finančnih sredstev za prilagoditve. Nekaj jih je poudarilo tudi, da ni jasnih in znanih smernic, kako prilagajati spletne vsebine za različne ranljive skupine, in da zaposleni zaradi kadrovske stiske ne utegnejo sami slediti novostim in smernicam na tem področju. Eden od respondentov opozarja, da bi bilo dobrodošlo preverjanje s strani uporabnikov in njihove povratne informacije.

Načrtovanje prihodnjih prilagoditev

Respondenti navajajo nadgradnjo spletne strani v skladu z mednarodnimi smernicami za dostopnost; nadgradnjo z vsebinami, ki zagotavljajo večjo dostopnost (informacije o dostopnosti, vsebine v lažje razumljivem jeziku, vsebine v znakovnem jeziku, deskripcijo slikovnih virov); pripravo izjave o dostopnosti; trije respondenti navajajo, da načrtujejo celovito prenovo spletne strani, od raziskave do načrtovanja in prenove.

Analiza

Prilagajanje spletnih strani, zlasti če gre za zunanjega izvajalca teh storitev, je lahko drago. Tudi komercialna ponudba analize dostopnosti spletnih strani zahteva dodatna finančna sredstva, prav tako sodelovanje s predstavniki ranljivih skupin, ki lahko ponudijo povratno informacijo glede svoje uporabniške izkušnje.

Prilagajanje spletne strani pa razumemo kot proces, pri katerem se lahko izvedejo določeni koraki, ki financ ne zahtevajo. Čeprav spoznavanje z brezplačnimi spletnimi orodji, ki preverijo dostopnost spletnih strani, zahteva nekaj časa, je to lahko prvi korak. Eno od takšnih orodij je na primer WAVE Web Accessibility Evaluation Tools (<https://wave.webaim.org/>). Pomemben vidik, ki ne zahteva finančnih vložkov, pa je vsebinsko prilagajanje spletne strani. Ta vključuje objavo Izjave o dostopnosti, ki jo vsak muzej v skladu z Zakonom o dostopnosti spletišč in mobilnih aplikacij

cij (ZDSMA) mora zagotavljati. K temu sodi tudi ustrezno informiranje obiskovalcev o dostopnosti, ki jo muzej zagotavlja, ki pa naj vključuje tudi ovire. Več respondentov je odgovorilo, da je izziv pri navajanju informacij o dostopnosti ta, da zagotavljanje dostopnosti stavb iz različnih razlogov ni možno. Tudi to je potrebno navesti na spletni strani, saj lahko sicer ljudje šele na licu mesta, ko pridejo v muzej, ugotovijo, da ga ne morejo obiskati.

2. del

DOSTOPNOST DO MUZEJSKIH STAVB IN RAZSTAV – ARHITEKTONSKA DOSTOPNOST

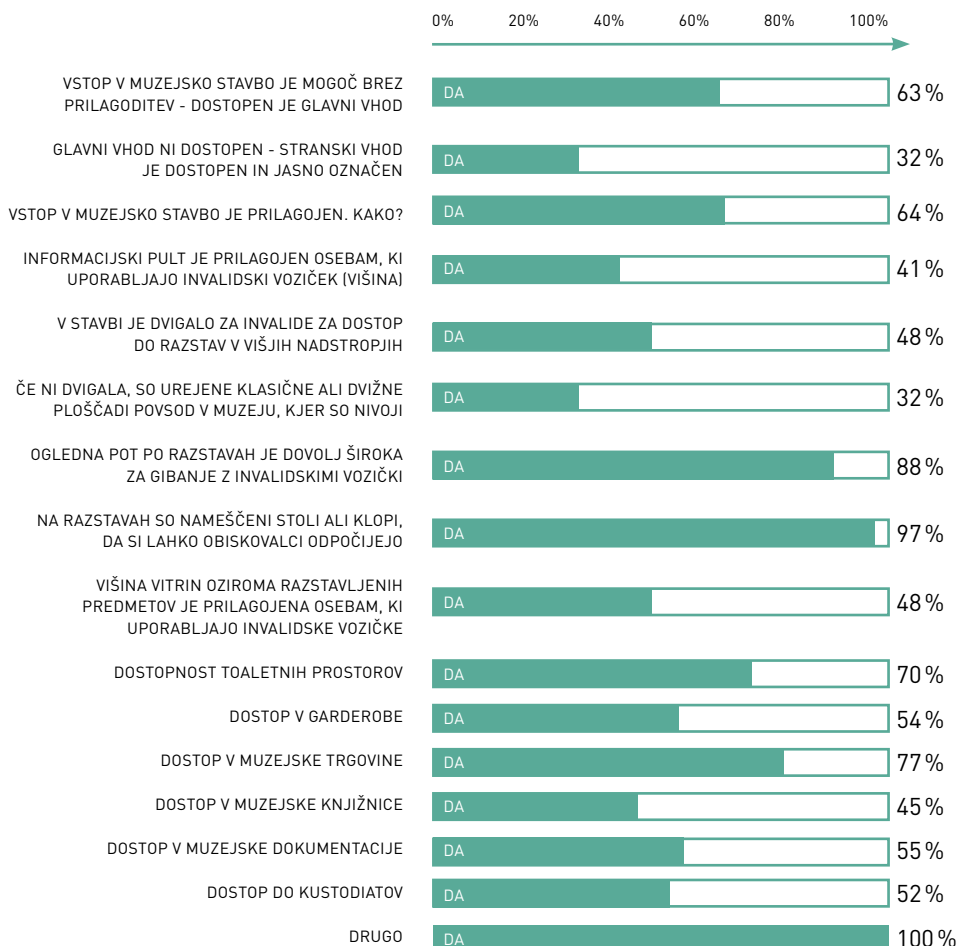
Arhitektonska dostopnost za osebe z gibalnimi oviranostmi

Vprašanje 7 – Ali je muzej / galerija arhitektonsko dostopen/ osebam z gibalno oviranostjo?

n = 32

Vprašanje 8 – Prosimo, označite prilagoditve, ki osebam z gibalno oviranostjo omogočajo večjo dostopnost do stavbe in razstav, ter dopišite podatek o vrsti prilagoditve, kjer je potrebno. Če odgovor za vas ni relevanten, pustite prazno.

n = 33

V nadaljevanju so anketiranci navedli dodatni opis o prilagojenosti vstopa v muzejsko stavbo. Anketiranci so zapisali naslednje odgovore:

- Pred vhodom v muzej je nameščena klančina, ki gibalno oviranim omogoča vstop.
- Za lažji dostop v muzej imamo premične klančine.
- V muzeju imamo stopniščno dvigalo v galerijo in mobilno klančino.
- Javno službo izvajamo v dveh objektih, ena je spomeniško zaščitena, zato je mogoč dostop za osebe z oviranostmi preko stranskega vhoda z rampo.
- V muzeju imamo ob vhoduдвиžno ploščad.
- Za fizično dostopnost naših prostorov skrbimo po svojih močeh s pomočjo dvigala, ki omogoča lažji dostop v 1. in 2. nadstropje, ter stalne in premične klančine za premagovanje stopnic in drugih prostorskih ovir.
- V muzeju je dostopno samo pritličje.

Dvigalo, tipna orientacijska karta po razstavi in talne taktilne oznake v Slovenskem etnografskem muzeju (SEM). Foto: Anže Časar. Dokumentacija SEM.

Vhod v muzejsko stavbo je brez ovir, označen je s preprogo, vrata so drsna in se samodejno odprejo, ko se obiskovalec približa. Steklene površine so označene z logotipom in imenom muzeja. Foto: Tina Palaić. Dokumentacija SEM.

Vprašanje 9 – S kakšnimi izzivi se soočate pri zagotavljanju arhitektonske dostopnosti?

Respondenti so na vprašanje odgovarjali opisno. V nadaljevanju so naštetih odgovori:

- Odgovori iz vprašanja pod številko 8 veljajo samo za glavno palačo, ostale zbirke nimajo možnosti dostopa za osebe z invalidskim vozičkom.
- Naš zavod ima več razstavnih prostorov, anketa je izpolnjena samo za matično stavbo. Ostale stavbe invalidom še niso dostopne. To so zaščiteni objekti (grad, meščanska hiša) in umestitev dvigala ni tako enostavna, ravno tako še niso predvidena finančna sredstva.
- Muzej se nahaja na gradu, katerega osrednja stavba je popolnoma nedostopna za osebe z gibalnimi oviranostmi. Z reševanjem te težave

smo se v preteklosti že ukvarjali in skupaj s strokovnjaki ugotovili, da je stavbo nemogoče prilagoditi, saj se vsak prostor v gradu nahaja na svojem nivoju – med njimi so stopnice, razlike med nivoji pa so tako visoke, da je nemogoče namestiti klančine. Zato smo že pred leti v zunanjem delu gradu, kjer pa so prostori, ki so dostopni, pripravili tudi prostor, kjer si lahko obiskovalci z gibalnimi oviranostmi ogledajo filme – video vodnike po muzejskih razstavah, ki jih drugače ne morejo videti. Pripravili smo tudi iz vsake razstave vzorčne replike predmetov za tipanje, da imajo vsaj na ta način obiskovalci stik z zbirkami/razstavami v osrednji grajski stavbi.

- Na nekaterih občasnih razstavah vitrine niso na primerni višini za osebe na invalidskih vozičkih, kar je potrebno uskladiti z oblikovalci razstav. Dostop do nekaterih delov galerije ni možen po klančini, vendar teh prostorov ne uporabljamo za splošno javnost.
- V javnem zavodu imamo arhitekturne ovire, ponekod so ozki prehodi, v nadstropjih, kjer imamo eno dvigalo, je počasen dostop na razstave.
- Za dostopnost gibalno oviranim obiskovalcem bi potrebovali dvigala, a je stavba spomeniško zaščiten.
- Za naš javni zavod je izziv, kako skupinam gibalno ovirah (kot skupina potrebuje več prostora) zagotoviti čim boljše izkušnjo v muzeju.
- V našem muzeju nimamo dvigala in toaletnih prostorov za invalidne osebe.
- V muzeju čakamo na dokončno prenovu grajske stavbe, ki predvideva ustrezno opremo in arhitekturne rešitve, ki bodo omogočale nemoten dostop gibalno oviranim osebam.
- Naši prostori so samo delno dostopni gibalno oviranim – visoko pritličje.
- Vse lokacije v okviru muzeja in galerij ne omogočajo dvigala (Plečnikova hiša, Mestna galerija Ljubljana, Vila Zlatica).
- Muzej ima več muzejskih hiš, ki so različno dostopne in je težko odgovoriti na vsa vprašanja.
- Vse muzejske enote so v historičnih stavbah, kar posledično predstavlja omejitve in velika finančna sredstva za investicije (npr. dvigala).

- Prilagoditve obstoječe opreme za ranljive skupine: prilagoditev višine informacijskega pulta, stalna razstava iz leta 1996 in ob prenovah ni bila prilagojena ranljivim skupinam (rešujemo obstoječe stanje, ki ni enako, kot če bi od začetka načrtovali prilagoditve). Določeni prostori so nedostopni: knjižnica, uprava, fototeka, kustodiat in dokumentacija – v trenutni arhitekturi je nemogoče namestiti prilagoditve za gibalno ovirane.
- Tovrstne izzive imamo predvsem v Moderni galeriji, ki je spomeniško zaščiten stavba.
- Spomeniško zaščitene historične stavbe so neprilagojene osebam z gibalno oviranostjo. Prilagoditve bi zahtevale temeljite posege v historično stavbo. Zakonodaja s področja spomeniškega varstva tega niti ne omogoča, če bi pa že omogočila, pa bi to pomenilo enormni finančni vložek ...
- Problem so visoki stroški, ki so potrebni za prilagoditve objektov, ki so pod spomeniško zaščito. Z ZVKDS je potrebno sklepati težke kompromise glede posegov v notranjost zaradi prilagoditev. Marsikje prilagoditve niso potrjene, npr. premična ploščad po stopnišču, kjer dvigalo ne pride v poštev.
- Muzejska stavba je zaščiten kot kulturna dediščina. Stavba ni samostojna in se nahaja v središču mesta brez ustreznih možnosti parkiranja.
- Ker je muzej lociran v gradu, je le pritličje dostopno za invalidske vozičke. Višja nadstropja so zaenkrat nedostopna. V dolgoročnih načrtih so predvidene prilagoditve – izgradnja dvigal.
- Muzej deluje v gradu. V atrij gradu lahko pridejo tudi gibalno ovirani obiskovalci (v pritličju si lahko ogledajo lapidarij in občasne razstave v razstavišču, do katerega vodi klančina). Stalna muzejska razstava je v prvem in drugem nadstropju gradu, do katerih vodi eno samo stopnišče. V muzeju smo se že pred več kot dvajsetimi leti, ko se je začela velika obnova gradu, zavedali problema in smo na lastne stroške dali izdelati projekt za postavitev dvigala in še dodatnega stopnišča. Občino, ki je lastnica gradu, nenehno opozarjamo, da je postavitev dvigala nujna. Kot argument navajamo tudi dejstvo, da je pred časom 90-letni obiskovalec padel po stopnicah in si zlomil kolk.

- Dopolnjevanje dostopnosti pri pragovih in stopnicah, ureditev dostopa do dvorane ob dvorišču, sanitarije posebej za invalide.
- Nismo lastniki objekta, zaradi tega tudi žal ne moremo prav veliko storiti v zvezi z lažjo dostopnostjo senzorno in gibalno oviranim obiskovalcem.
- Stavba muzeja je bila zgrajena v začetku 19. stoletja, lastniki so jo dograjevali, zato pot po muzeju prekinjajo manjša in večja stopnišča, ki so tudi ozka in strma. Za prilagoditev za invalidske vozičke so potrebni večji posegi v prostor. Večkrat smo poskušali z občino ustanoviteljico to urediti, vendar še nismo dobili potrebnih finančnih sredstev.
- Muzej se nahaja v starih stavbah, ki so bile grajene za druge namene. Locirani smo v več stavbah, ki med seboj niso povezane in so v lasti občine.

Vprašanje 10 – Ali v muzeju / galeriji načrtujete dodatne ukrepe za povečanje dostopnosti do stavbe in razstav osebam z gibalnimi oviranostmi?

n = 32

Vprašanje 11 - Katere?

Respondenti so na vprašanje o načrtovanih dodatnih ukrepih za povečanje dostopnosti odgovarjali opisno. Odgovorili so takole:

- Sodelovanje z Zavodom dostop in Zavodom brez ovir – priprava poročila o fizični dostopnosti po ogledu terena. Poročilo je pripravljeno, izvedli bomo tiste priporočene ukrepe, ki so fizično in finančno možni.
- Načrtujemo dvigalo v depojih državnih muzejev v Pivki.
- Načrtujemo klančine v pritličnih prostorih, da bo vsaj ta del stavbe dostopen v celoti.
- Načrtujemo dopolnjevanje dostopnosti pri manjšanju ovir pri pragovih in stopnicah, ureditev dostopa do dvorane ob dvorišču, toaletni prostor posebej za invalide.

- Z obnovo muzeja in pripojitvijo sosednje stavbe so zajete vse zgoraj navedene zahteve za gibalno (dvigalo, prilagoditev nivojev, klančine, primerna višina informacijskega pulta ...) in senzorno ovirane (indukcijska zanka, didaskalije, prilagojene slepim in slabovidnim v brajici, tipna slika, tipni tloris, oznake). Muzej je trenutno še zaprt zaradi obnove, ki temelji predvsem na tovrstnih prilagoditvah ter energetske sanaciji.
- Ukrepi so zajeti v načrtu prenove grajske stavbe.
- Ureditev sanitarij in opozarjanje lastnika stavb – občine na potrebe po prilagoditvah.
- Za osebe z gibalnimi oviranostmi želimo urediti prostore v grajski rondeli – delu grajskega obzidja, kjer pa bi z nekaj gradbenimi posegi lahko omogočili ogled obstoječih in novih razstavnih prostorov. Prav tako načrtujemo preureditev sanitarij v prostorih grajskega obzidja, ki pa bi z znižanjem nivoja tlakov lahko postali tudi dostopni.
- Načrtujemo namestitve ograje skladno z zahtevami ZVKDS.
- Načrtujemo postavitve dvigala, seveda ob občinskem ali državnem financiranju.
- Apeliramo na občino in ministrstvo za dvigalo.
- Postavitve dvigala, ki pa ga mora financirati občina.
- Skupaj z ustanoviteljico želimo urediti dostop za osebe z invalidskimi vozički.

Arhitektonska dostopnost za osebe s senzornimi oviranostmi

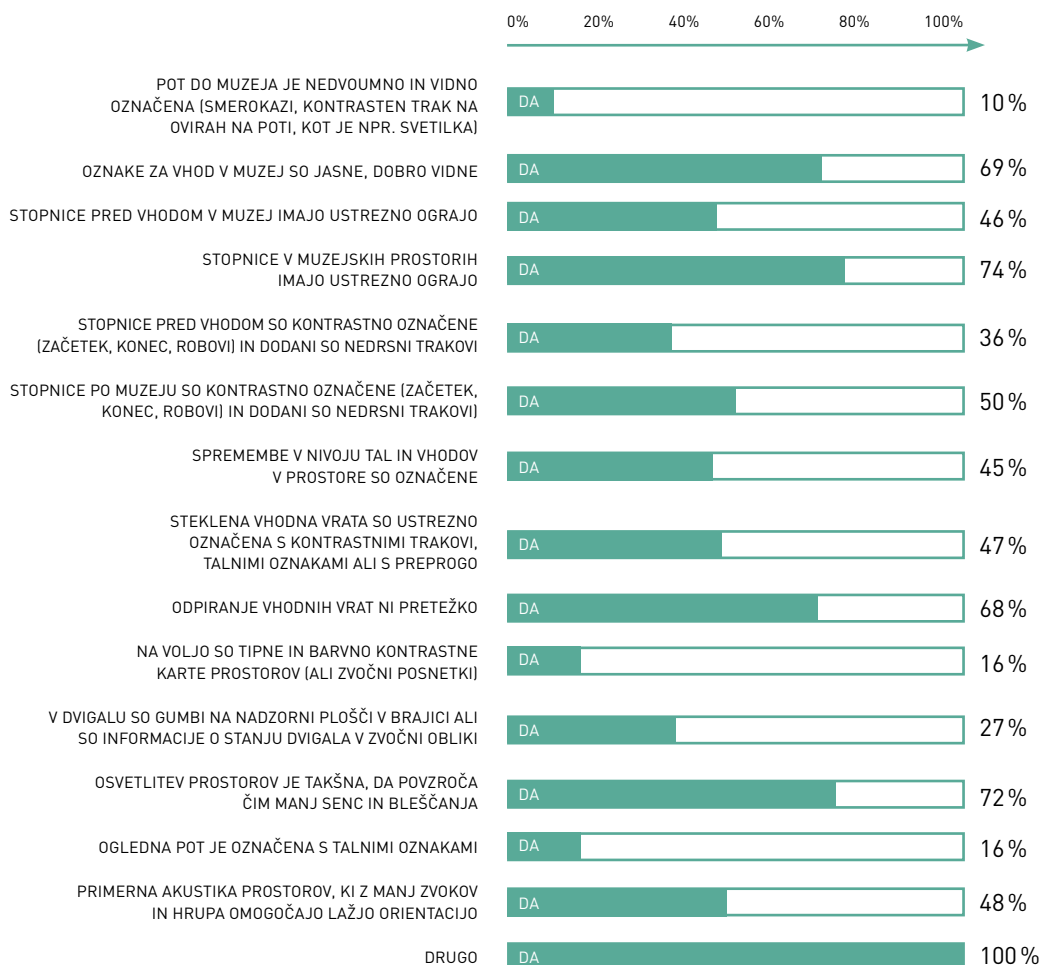
Vprašanje 12 – Ali je muzej / galerija arhitektonsko dostopen/na osebam s senzornimi oviranostmi?

DA [42 %]

NE [58 %]

n = 33

Vprašanje 13 - Prosimo, označite prilagoditve, ki osebam s senzornimi ovirami omogočajo večjo dostopnost do stavbe in razstav, ter dopišite podatek o vrsti prilagoditve, kjer je potrebno. Če odgovor za vas ni relevanten, pustite prazno.

n = 33

Vprašanje 14 – S kakšnimi izzivi se soočate pri zagotavljanju dostopnosti osebam s senzornimi oviranostmi?

Odgovori javnih zavodov so opisni:

- Muzejska stavba je spomeniško zaščiten in ima izrazito pomanjkanje prostorov.
- Visoki stroški prilagoditev.
- V našem javnem zavodu je osvetlitev prostorov večinoma takšna, da povzroča čim manj bleščanja oz. je dovolj osvetljeno. Svetloba ni vedno optimalna, še posebej pri prvi stalni razstavi, ki je na ogled že 20 let. Talne oznake imamo samo v enem od treh nadstropij. Pri nas je izziv, kako zadostiti vsem skupinam (gibalno oviranim, slepim in slabovidnim, obiskovalcem brez oviranosti glede na starost) – kako vse potrebe upoštevati in to omogočiti z arhitekturnim in grafičnim oblikovanjem. Včasih se tudi naknadno kaj izkaže za slabo rešitev, kljub upoštevanju splošnih smernic. Primere dobre prakse poskušamo uporabiti za razstave, ki jih načrtujemo.
- Neprimerno osvetljen vhod v stavbo, pomanjkanje znanja/smernic, katere prilagoditve je potrebno narediti in kako ter pomanjkanje sredstev za izvedbo prilagoditev.
- Muzej domuje v klasicistični palači, tako da označevanje razstavnih poti ni povsod mogoče. Osebam s slepoto je na razpolago tiskani vodnik z načrti razporeditve prostorov po nadstropjih.
- Razstavni prostori so v historičnih stavbah, kar pomeni kar veliko omejitev pri prilagajanju prostorov za senzorno ovirane.
- Do prostorov nimamo taktilnih točk za slepe in slabovidne.
- Ovira nas pomanjkanje znanja o primernih prilagoditvah.
- Prostori v prvem nadstropju gradu, kjer je na ogled stalna razstava, so v različnih nivojih.
- V okolici muzeja ni dovolj taktilnih oznak za slepe in slabovidne, kar je odvisno tudi od mestne občine.
- Znanje na to temo šele pridobivamo, nimamo pa osebe, ki bi res lahko ves čas bedela nad to nalogo.
- Nismo lastniki objekta, zaradi tega tudi žal ne moremo prav veliko

storiti v zvezi z lažjo dostopnostjo senzorno in gibalno oviranim obiskovalcem.

- Zaposleni za tovrstne uvedbe nismo izobraženi, zato smo se povezali z društvom invalidov (senzorno in gibalno oviranih).
- Spomeniško zaščitene historične stavbe so neprilagojene osebam z gibalno oviranostjo. Prilagoditve bi zahtevale temeljite posege v historično stavbo. Zakonodaja s področja spomeniškega varstva tega niti ne omogoča, če bi pa že omogočila, pa bi to pomenilo enormni finančni vložek.
- Muzej deluje v grajski stavbi, ki sodi med kulturne spomenike, zato so nekatere prilagoditve težko izvedljive oz. neizvedljive. Prilagoditve, usklajene s statusom stavbe, so predvidene v načrtu prenove.
- Razstavne panoje, zvočne posnetke, velikost pisave, kontrastnost in podobne prilagoditve za senzorno ovirane smo upoštevali pri prenovi stalne razstave. Prav tako smo v sodelovanju z društvom slepih in slabovidnih uredili oznake vrat, talne oznake. Dodali bomo več tipnih predmetov in zvočnih razlag, napise v brajici za slepe in slabovidne za njihovo boljšo muzejsko izkušnjo.
- Srečujemo se s finančnimi izzivi.
- V muzeju moramo urediti dodatne označbe, imamo tudi premalo osebja.

Vprašanje 15 – Ali v muzeju / galeriji načrtujete dodatne ukrepe za povečanje dostopnosti do stavbe in razstav osebam s senzornimi oviranostmi?

DA (73 %)	NE (27 %)
-----------	-----------

n = 33

Odgovori javnih zavodov na vprašanje, ki se navezuje na načrtovanje dodatnih ukrepov za povečanje dostopnosti do stavbe in razstav osebam s senzornimi oviranostmi, so opisni:

- Sodelovanje z zavodom Dostop in zavodom Brez ovir za pripravo poročila o fizični dostopnosti po ogledu terena. Poročilo je pripravljeno, izvedli bomo tiste priporočene ukrepe, ki so fizično in finančno možni.
- Občasne razstave v galeriji paviljonu, ki sta dostopna za vozičke. Organizirali bomo več razstav, ki bodo dostopne tudi gibalno oviranim in postavitve razstave bodo prilagojene.
- Načrtujemo prilagoditve prostorov in razstav za senzorno ovirane.
- Načrtujemo ureditev talnih označb, kot je navedeno v vprašalniku.
- Označili bomo spremembe v nivoju tal, uredili usmerjevalne table, označili steklena vrata.
- Načrtujemo namestitve več talnih oznak, pripravo zvočnih posnetkov in tipnih maket.
- Z občino se dogovarjamo o vzpostavitvi taktilnih oznak za pot do galerije, pripravljamo brošure z brajico, dodali bomo nove zvočne posnetke in video predstavitve za osebe s slušno oviranostjo, izdelali bomo tipne reprodukcije umetnin.
- Za omogočanje dostopnosti potrebujemo dvigalo.
- Občina ima v načrtu označitev talnih označb na trgu pred vhodom v muzej.
- V planu imamo namestitve ograj na vseh stopniščih.
- Pri pripravljanju novih občasnih razstav in rednem vzdrževanju pripravljamo dodatne vsebine in oznake za lažjo orientacijo za osebe z oviranostmi.
- Načrtujemo predvsem primerne označitve stopnic in prostorov.
- Dodatni ukrepi so predvideni v načrtu prenove grajske stavbe.
- Pripravljamo manjše prilagoditve in programe ob novih občasnih razstavah.
- Za osebe z gibalnimi oviranostmi želimo urediti prostore v grajski

rondeli – delu grajskega obzidja, kjer pa bi z nekaj gradbenimi posegi lahko omogočili ogled obstoječih in novih razstavnih prostorov, prav tako načrtujemo preureditev sanitarij v prostorih grajskega obzidja, ki pa bi z znižanjem nivoja tlakov lahko postali tudi dostopni.

- Pripravili bomo akcijski načrt za prilagoditve, vendar brez dvigala ostajamo nedostopni.
- Ob prenovah posameznih delov stalne razstave poskrbimo za določene izboljšave.
- Postopoma urejamo oznake.

Interpretacija

Obstoječe prilagoditve

69 % od 32 muzejev osebam z gibalno oviranostjo omogoča dostop do stavbe, 31 % jim ga ne omogoča. Arhitektonsko dostopnost osebam s senzornimi oviranostmi od 33 muzejev omogoča 58 % muzejev, 42 % muzejev tej skupini obiskovalcev dostopa ne omogoča.

33 muzejev je odgovarjalo, da osebam z gibalno oviranostjo omogočajo:

- vstop v muzejsko stavbo je brez prilagoditev – dostopen je glavni vhod: 63 % muzejev;
- glavni vhod ni dostopen – stranski vhod je dostopen in jasno označen: 32 % muzejev;
- vstop v muzejsko stavbo je prilagojen: 64 % muzejev;
 - ◊ nameščena je klančina,
 - ◊ uporabljajo premično klančino,
 - ◊ uporabljajo premično rampo,
 - ◊ dvizna ploščad,
 - ◊ dvigalo.
- informacijski pult je prilagojen osebam, ki uporabljajo invalidski voziček (višina): 41 % muzejev;

- v stavbi je dvigalo za invalide za dostop do razstav v višjih nadstropjih: 48 % muzejev;
- če ni dvigala, so urejene klančine ali dvižne ploščadi povsod v muzeju, kjer so nivoji: 32 % muzejev;
- ogledna pot po razstavah je dovolj široka za gibanje z invalidskimi vozički: 88 % muzejev;
- na razstavah so nameščeni stoli ali klopi, da si lahko obiskovalci odpočijejo: 97 % muzejev;
- višina vitrin oziroma razstavljenih predmetov je prilagojena osebam, ki uporabljajo invalidske vozičke: 48 % muzejev;
- dostop do toaletnih prostorov: 70 % muzejev;
- dostop do garderobe: 54 % muzejev;
- dostop do muzejske trgovine: 77 % muzejev;
- dostop do muzejske knjižnice: 45 % muzejev;
- dostop do muzejske dokumentacije: 55 % muzejev;
- dostop do kustodiatov: 52 % muzejev.

32 muzejev je odgovarjalo na vprašanje, s kakšnimi prilagoditvami omogočajo večjo dostopnost do stavbe in razstav osebam s senzornimi oviranostmi:

- pot do muzeja je nedvoumno in vidno označena (smerokazi, kontrasten trak na ovirah na poti, kot je npr. svetilka): 10 % muzejev;
- oznake za vhod v muzej so jasne in dobro vidne: 69 % muzejev;
- stopnice pred vhodom v muzej imajo ustrezno ograjo: 46 % muzejev;
- stopnice v muzejskih prostorih imajo ustrezno ograjo: 74 % muzejev;
- stopnice pred vhodom so kontrastno označene (začetek, konec, robovi) in dodani so nedrsni trakovi: 36 % muzejev;
- stopnice po muzeju so kontrastno označene (začetek, konec, robovi) in dodani so nedrsni trakovi: 50 % muzejev;
- spremembe v nivoju tal in vhodov v prostore so označene: 45 % muzejev;
- steklena vhodna vrata so ustrezno označena s kontrastnimi trakovi, talnimi oznakami ali s preprogo: 47 % muzejev;

- odpiranje vhodnih vrat ni pretežko: 68 % muzejev;
- na voljo so tipne in barvno kontrastne karte prostorov (ali zvočni posnetki): 16 % muzejev;
- v dvigalu so gumbi na nadzorni plošči v brajici ali so informacije o stanju dvigala v zvočni obliki: 37 % muzejev;
- osvetlitev prostorov je takšna, da povzroča čim manj senc in bleščenja: 72 % muzejev;
- ogledna pot je označena s talnimi oznakami: 16 % muzejev;
- primerna akustika prostorov, ki z manj zvokov in hrupa omogoča lažjo orientacijo: 48 % muzejev.

Izzivi pri zagotavljanju arhitektonske dostopnosti

Izzive na področju zagotavljanja dostopnosti do muzejskih stavb in razstav za osebe z gibalnimi oviranostmi lahko razdelimo na naslednje kategorije:

- stavba je spomeniško zaščiten in posegi vanjo niso dovoljeni;
- gradbeni posegi, ki bi zagotavljali dostopnost, so finančno prezahtevni;
- dogovarjanje glede prilagoditev z lastnikom / upraviteljem stavbe.

V nekaterih muzejih so zbirke na ogled v več stavbah, pri čemer je v nekaterih primerih dostopna samo glavna muzejska palača, dislocirane enote pa ne, v drugih pa je nedostopna osrednja stavba. Eden od muzejev je poročal, da je v fazi prenove. Med največjimi manki pri arhitektonski dostopnosti za osebe z gibalno oviranostjo posamezni muzeji navajajo: ni dvigal, toaletni prostori niso prilagojeni, neustrezna višina vitrin, ozki prehodi med prostori, počasnejši dostop na razstave zaradi enega dvigala, zagotavljanje dovolj prostora skupini oseb z gibalno oviranostjo na razstavi.

Pri zagotavljanju dostopnosti do muzejskih stavb in razstav za osebe s senzornimi oviranostmi so posamezni muzeji navajali, da jim poleg tega, da so stavbe spomeniško zavarovane in tovrstne prilagoditve niso dovoljene, manjkajo finance in kader, ki bi se ukvarjal s tem. Več muzejev pa je izpostavilo, da jim manjka znanja o prilagoditvah in kako jih izvesti. Eden od muzejev je opozoril tudi na to, da je izziv zadostiti vsem ranljivim skupinam hkrati, tako z arhitekturnim kot grafičnim oblikovanjem.

Kot trenutni manko so muzeji izpostavili predvsem, da na razstavah ni taktilnih oznak, da je vhod neprimerno osvetljen in da morajo urediti dodatne označbe.

Načrtovanje prihodnjih prilagoditev

Muzeji navajajo, da ustanoviteljem oziroma lastnikom poročajo o potrebah v zvezi s prilagajanjem stavbe za osebe z gibalno oviranostjo. Te se nanašajo zlasti na ureditev dvigala, klančin, toaletnih prostorov, premagovanje pragov in stopnic ter namestitvev ograje. V zvezi s prilagoditvami za obiskovalce s senzornimi ovirami pa posamezni muzeji načrtujejo ureditev talnih označb, namestitvev usmerjevalnih tabel, označbo steklenih vrat, pripravo zvočnih posnetkov in tipnih maket, brošure v brajici ipd.

Analiza

Rezultati so pokazali, da je še vedno precejšnje število muzejev, ki obiskovalcem z oviranostmi dostopa do stavbe ali razstav ne omogočajo. Razlogi za to so večplastni, od tega, da so stavbe spomeniško zavarovane, do tega, da imajo pomanjkanje financ in kadra, ki bi se s tem ukvarjal. Treba je opozoriti, da ima vsak muzej svojo specifiko in ga je treba obravnavati posebej. Več kot polovica muzejev načrtuje nove prilagoditve tako za osebe z gibalnimi kot senzornimi oviranostmi. Nekateri muzeji ponujajo poseben prostor, kjer se lahko obiskovalci, ki do drugih prostorov ne morejo, spoznavaajo z njihovimi vsebinami. Nekaj muzejev opozarja, da za prilagoditve nimajo znanja; nekateri so se prav zato povezali z društvi, ki združujejo osebe z oviranostmi. Prav ti odgovori dokazujejo, da je priprava temeljnega dokumenta, ki bo muzeje usmerjal v procesih večanja dostopnosti, ter akcijskega načrta, ki bo podrobneje opredelil korake k uresničevanju dostopnosti, še kako nujna in potrebna.

Priporočila: muzeji, ki dostopa do stavbe ali posameznih razstav ne morejo zagotoviti, lahko omogočijo dostop do razstavnih vsebin preko spletnih

strani. Druga možnost je, da pripravijo programe, s katerimi obiščejo organizacije oseb z oviranostmi in jim tam ponudijo svoje vsebine.

3. del

DOSTOPNOST DO MUZEJSKIH STAVB IN
RAZSTAV – DOSTOPNOST DO VSEBIN

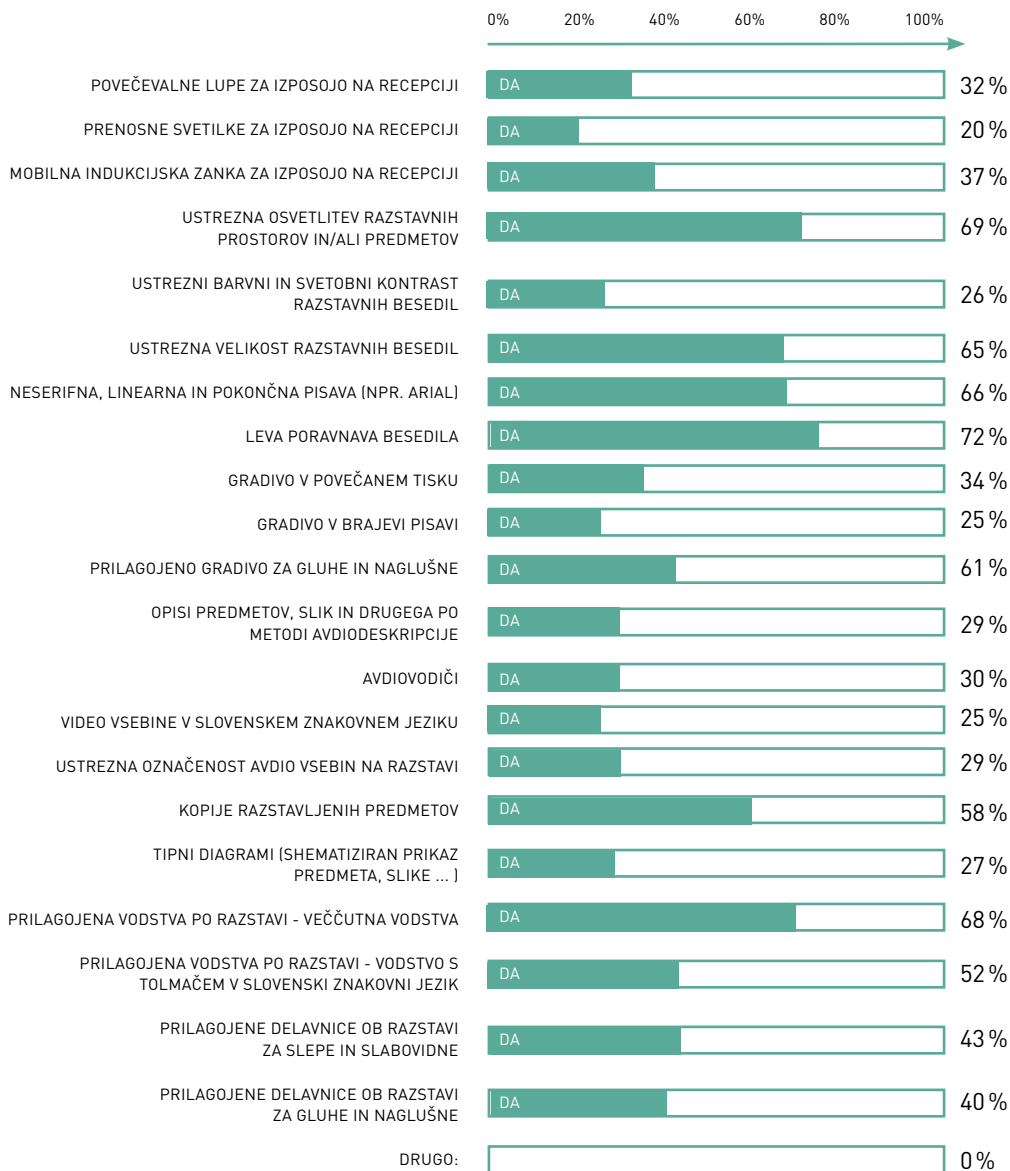
Vsebinska dostopnost za osebe s senzornimi oviranostmi

Vprašanje 17 - Ali muzej / galerija omogoča ustrezno dostopnost do muzejskih vsebin osebam s senzornimi oviranostmi?

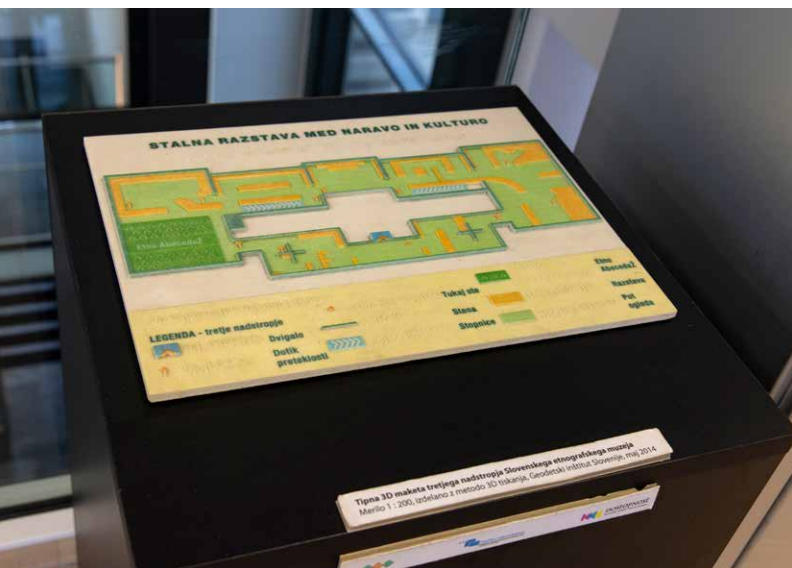

n = 33

Vprašanje 18 – Prosimo, označite, kako osebam s senzornimi ovirami omogočate dostopnost do muzejskih vsebin. Če odgovor za vas ni relevanten, pustite prazno.

n = 33

Tipna orientacijska karta po stalni razstavi, izdelana z metodo 3D tiska. Foto: Blaž Verbič. Dokumentacija SEM.

Vprašanje 19 – S kakšnimi izzivi se soočate pri zagotavljanju dostopnosti do muzejskih vsebin osebam s senzornimi oviranostmi?

Odgovori javnih zavodov so opisni:

- Za nas to predstavlja izziv. Pri vseh razstavah ne zadostimo z vsemi navedenimi parametri (npr. načeloma imamo ustrezno velikost razstavnih besedil in levo poravnavo besedil). Včasih pa se zgodi, da pri kateri izmed gostujočih razstav ali pri občasnih razstavah to ni vedno upoštevano. Gradivo za gluhe in naglušne imamo v obliki posnetkov v znakovnem jeziku na spletni strani, na voljo je tudi knjižica, a le za prvo stalno razstavo. Naslednji izziv je premalo zaposlenih za delo s skupinami, ni oseb z znanjem za to področje, hkrati pa je zelo malo posameznikov z oviranostmi, ki obiščejo muzej. Dobro sodelujemo z najavljenimi skupinami z oviranostmi in imamo zanje prilagojene programe, tudi v sodelovanju z zunanjimi sodelavci (npr. tolmači ipd.).

- Imamo pomanjkanje kadra.
- Določene prilagoditve smo izvedli, določene še moramo, zaporedno jih uvajamo vsako leto.
- Srečujemo se s finančnimi in kadrovskimi izzivi.
- Največ se srečujemo s tehnološkimi izzivi, posodobitvijo in vzdrževanjem potrebne opreme.
- Da bi lahko razstavne vsebine v celoti prilagodili gluhim in slepim, bi potrebovali veliko več sredstev, kot jih lahko namenimo razstavam.
- Muzej ima zaposleno le eno kustosinjo pedagoginjo za izvedbo celotnega programa za vse skupine obiskovalcev.
- Sodelovanje z Zavodom dostop in Zavodom brez ovir – priprava poročila o fizični dostopnosti po ogledu terena. Poročilo je pripravljeno, izvedli bomo tiste priporočene ukrepe, ki so fizično in finančno možni.
- Največji izziv je pripravljati programe, ker imamo premalo osebja in premalo sredstev.
- Pomanjkanje kadra in financ. Institucionalni razvoj sicer poteka, a postopoma.
- Želimo si povečati dostopnost, a imamo težave s financami.
- Neznanje, da bi prilagoditve izvedli sami, brez najete strokovne pomoči, ki jo je potrebno plačati.
- Za ustrezno izvedbo navedenih prilagoditev nimamo niti dovolj niti ustrezno usposobljenega kadra.
- Izziv so ureditev ustrezne razsvetljave, pomanjkanje smernic in pomanjkanje finančnih sredstev.
- Opažamo, da pri tovrstnih skupinah ni interesa po obisku muzeja.
- Razstave so premalo prilagojene za samostojni obisk oseb s senzornimi oviranostmi.
- Finančne omejitve pri tehnični izvedbi.
- Pomanjkanje sredstev in usposobljenega kadra, npr. pedagoga.

Vprašanje 20 – Ali v muzeju / galeriji načrtujete dodatne ukrepe za povečanje dostopnosti do vsebin osebam s senzornimi oviranostmi?

DA (75%)	NE (25%)
----------	----------

n = 32

Primer uporabe taktilnih predmetov na razstavi. Dokumentacija SEM.

Vprašanje 21 – Katere dodatne ukrepe načrtujete za povečanje dostopnosti do vsebin osebam s senzornimi oviranostmi?

Odgovori javnih zavodov so opisni:

- Nakup avdio vodičev.
- Zvočne opise predmetov, predmete za tipanje, vodenje v znakovnem jeziku.
- Besedila v Brajevi pisavi, videovsebine s podnapisi.
- Stalno razstavo Suha roba & lončarstvo ter prostore rokodelskega centra Ribnica želimo v okviru ustreznega projekta prilagoditi senzorno oviranim.

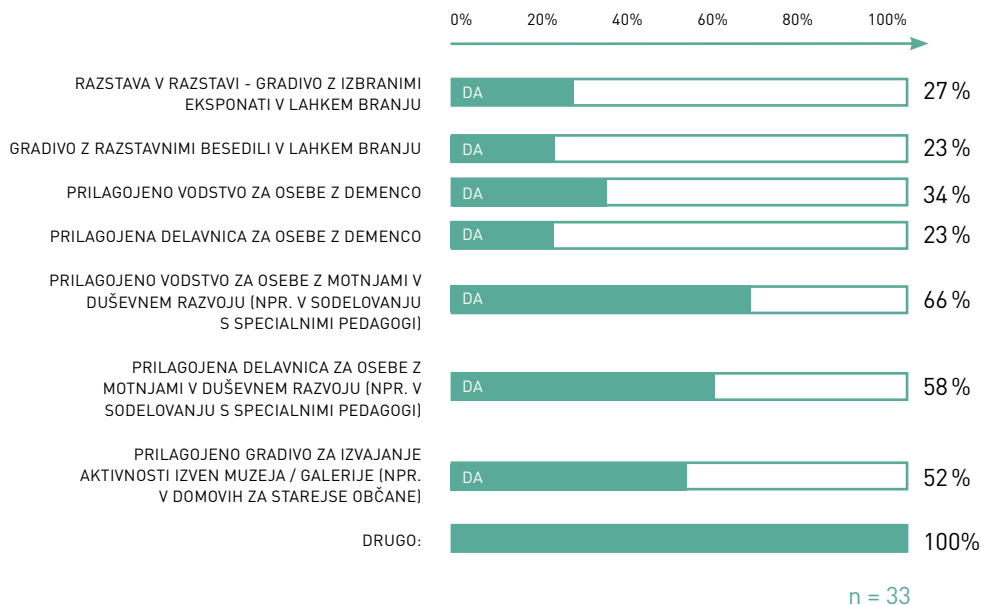
- Nakup lup, svetilk, besedila v Brajevi pisavi, tipni tloris muzeja, več pravih oznak za gibanje, vodstva s tolmačem v znakovnem jeziku, veččutno vodstvo s taktilnimi predmeti, priprava besedil za lahko branje.
- Tipni diagrami, lupe, gradivo v povečanem tisku.
- V muzeju smo že izvedli projekte (npr. občasne razstave, prilagojena vodstva ipd.) v sodelovanju z društvom slepih in slabovidnih. Podobna sodelovanja z ustreznimi društvi načrtujemo tudi v prihodnje.
- Več kopij predmetov, namenjenih za otip.
- Prilagoditev razstav.
- Delavnice, prilagojene slepim in gluhih.
- Qr kode s podatki za gluhe in naglušne, kratki bralni teksti za slepe in slabovidne, več replik predmetov, taktilne slike.
- Prilagoditve novih programov - delavnice za slepe, slabovidne, gluhe in naglušne.
- Ob vsaki prenovi posameznega dela razstave naredimo vsaj nekaj izboljšav tudi za gluhe in slepe.
- Tipne makete, zvočne posnetke.
- V planu imamo naše vsebine prilagoditi za avdio vodiče; morebitne razstavne predmete pripraviti v replikah za tipno doživetje.
- Prilagojena besedila (v brajici in s povečanim tiskom), taktilne oznake v razstavnih prostorih.
- Postopoma dodajamo tipne predmete in opise v brajici.
- Vzpostavitev osnovnih orodij za slabovidne in naglušne.
- Mobilna indukcijska zanka za izposojanje na recepciji.

Vsebinska dostopnost za osebe s kognitivnimi oviranostmi in težavami v duševnem razvoju

Vprašanje 22 – Ali muzej / galerija omogoča ustrezno dostopnost do muzejskih vsebin osebam s kognitivnimi oviranostmi in s težavami v duševnem razvoju?

Vprašanje 23 – Prosimo, označite, kako osebam s kognitivnimi oviranostmi in s težavami v duševnem razvoju omogočate dostopnost do muzejskih vsebin. Če odgovor za vas ni relevanten, pustite prazno.

Vprašanje 24 – S kakšnimi izzivi se soočate na področju dostopnosti do muzejskih vsebin osebam s kognitivnimi oviranostmi in s težavami v duševnem razvoju?

Odgovori javnih zavodov so opisni:

- S pomanjkanjem ustreznega kadra in znanja.
- Pomankanje kadra, usposobljenega kadra in financ za izvedbo teh prilagoditev.
- Sodelovanje z Zavodom dostop in Zavodom brez ovir – priprava poročila o fizični dostopnosti po ogledu terena. Poročilo je pripravljeno, izvedli bomo tiste priporočene ukrepe, ki so fizično in finančno možni.
- Kadrovska podhranjenost. Pri nas so vsi ogledi vođeni in sprejemamo tudi ranljive skupine. Vodstva izvajamo prilagojeno glede na naše znanje s tega področja.
- Nepoznavanje pristopa, kako se lahko stvari prilagodijo osebam kognitivnimi oviranostmi in s težavami v duševnem razvoju.
- S temi izzivi se še nismo spoprijeli, tudi zaradi kadrovske podhranjenosti.
- V lastni instituciji nimamo zaposlenih strokovnjakov na tem področju, zato smo odvisni od zunanje strokovne pomoči.
- Pomanjkanje strokovno usposobljenega kadra, pomanjkanje financ, jasne smernice in izobraževanja na to temo.
- Vse izzive rešujemo sproti in se prilagajamo posameznim skupinam.
- Pomanjkanje strokovnega kadra, npr. pedagoga, in premajhne usposobljenosti kadrov za tovrstna vodstva in delavnice.

Vprašanje 25 – Ali v muzeju / galeriji načrtujete dodatne ukrepe za povečanje dostopnosti do vsebin osebam s kognitivnimi oviranostmi in s težavami v duševnem razvoju?

DA (65 %)	NE (35 %)
-----------	-----------

Odgovori javnih zavodov so opisni:

- Povečanje števila delavnic in aktivnosti.
- Izobraževanje in povezovanje z Društvom Spominčica ter izvedba delavnic in ogledov za osebe z demenco. V domu za upokojence Ajdovščina uvajamo od pomladi 2025 naprej likovne urice, s poudarkom na biografiji Vena Pilona.
- Usposabljanje vodičev za prilagojena vodstva.
- Več strokovnega izpopolnjevanja in izobraževanj za izvajalce programa.
- Dodatne delavnice za posamezne skupine.
- Prilagojeno vodstvo za osebe z demenco, lahko branje za osebe z motnjami v duševnem razvoju.
- Gradivo z razstavnimi besedili v lahkem branju.
- V muzeju ves čas zelo dobro sodelujemo z lokalnim okoljem in z različnimi organizacijami, ki povezujejo osebe z različnimi oviranostmi in z njihovo pomočjo ves čas poskušamo v skladu z našimi kadrovskimi in finančnimi zmožnostmi prilagajati muzejsko stavbo in muzejske razstave obiskovalcem z različnimi oviranostmi. V muzeju imamo že vrsto let na razpolago vodnik po muzeju za slepe in slabovidne, vodnik po muzeju v lahkem branju, tipne predmete, video-vodnike, napise v brajici, predvsem pa vedno obiskovalcem z ovirami ponudimo možnost osebnega vodenja, saj vedno znova ugotavljamo, da vsem obiskovalcem največ pomeni osebni stik in na ta način tudi najbolj zadovoljni odhajajo od nas.
- Načrtujemo izdajo priročnika za spremljevalce oseb z motnjami v kognitivnem razvoju in pripravo besedil v lahkem branju.
- Načrtujemo nove programe za osebe z motnjami v duševnem razvoju.
- Sodelovanje s specialnimi pedagogi za izvedbe določenih programov.
- Priprava gradiva za lahko branje.

- Lahko branje, vodstva s taktilnimi predmeti, navezava stikov s tovrstnimi društvi najprej v lokalnem okolju in raziskava njihovih potreb.
- Občasno izvajanje prilagojenih programov v sodelovanju z ustreznimi ustanovami in strokovnjaki.
- Delavnice za osebe z demenco.
- Prilagojena delavnica za osebe z motnjami v duševnem razvoju.
- Priprava novih programov in dodatne razlage vsebin.

Interpretacija

Obstoječe prilagoditve

Od 33 muzejev, ki so odgovorili na vprašanje, jih 64 % omogoča osebam s senzornimi oviranostmi ustrezno dostopnost do muzejskih vsebin, 73 % pa jih omogoča ustrezno dostopnost osebam s kognitivnimi oviranostmi in težavami v duševnem razvoju.

32 muzejev je odgovorilo na vprašanje, kako osebam s senzornimi oviranostmi omogočajo dostopnost do muzejskih vsebin. Navajamo odstotek muzejev, ki ne omogočajo:

- povečevalne lupe za izposojanje na recepciji: 68 % muzejev;
- prenosne svetilke za izposojanje na recepciji: 80 % muzejev;
- mobilna indukcijska zanka za izposojanje na recepciji: 63 % muzejev;
- ustrezna osvetlitev razstavnih prostorov in/ali predmetov: 31 % muzejev;
- ustrezni barvni in svetlobni kontrast razstavnih besedil: 74 % muzejev;
- ustrezna velikost razstavnih besedil: 35 % muzejev;
- neserifna, linearna in pokončna pisava (npr. Arial): 34 % muzejev;
- leva poravnava besedila: 28 % muzejev;
- gradivo v povečanem tisku: 66 % muzejev;
- gradivo v Brajevi pisavi: 75 % muzejev;

- prilagojeno gradivo za gluhe in naglušne: 59 % muzejev;
- opisi predmetov, slik in drugega po metodi avdiodeskripcije: 71 % muzejev;
- avdiovodiči: 70 % muzejev;
- video vsebine v slovenskem znakovnem jeziku: 75 % muzejev;
- ustrezna označenost avdio vsebin na razstavi: 71 % muzejev;
- kopije razstavljenih predmetov: 42 % muzejev;
- tipni diagrami (shematiziran prikaz predmeta, slike ...): 73 % muzejev;
- prilagojena vodstva po razstavi – veččutna vodstva: 32 % muzejev;
- prilagojena vodstva po razstavi – vodstvo s tolmačem v slovenski znakovni jezik: 58 % muzejev;
- prilagojene delavnice ob razstavi za slepe in slabovidne: 57 % muzejev;
- prilagojene delavnice ob razstavi za gluhe in naglušne: 60 % muzejev.

Kopija stolčka oziroma vzglavnika afriških Barijcev, ki je del zbirke misijonarja Ignacija Knobleharja. Obiskovalci lahko ležejo na označeno površino in preizkusijo, kako deluje kot vzglavnik. Foto: Anže Časar. Dokumentacija SEM.

32 muzejev je odgovorilo na vprašanje, kako osebam s kognitivnimi oviranostmi in s težavami v duševnem zdravju omogočajo dostopnost do muzejskih vsebin. Navajamo odstotek muzejev, ki ne omogočajo:

- razstava v razstavi – gradivo z izbranimi eksponati v lahkem branju: 73 % muzejev;
- gradivo z razstavnimi besedili v lahkem branju: 77 % muzejev;
- prilagojeno vodstvo za osebe z demenco: 66 % muzejev;
- prilagojena delavnica za osebe z demenco: 77 % muzejev;
- prilagojeno vodstvo za osebe z motnjami v duševnem razvoju (npr. v sodelovanju s specialnimi pedagogi): 34 % muzejev;
- prilagojena delavnica za osebe z motnjami v duševnem razvoju (npr. v sodelovanju s specialnimi pedagogi): 42 % muzejev;
- prilagojeno gradivo za izvajanje aktivnosti izven muzeja / galerije (npr. v domovih za starejše občane, v sodelovanju s specializiranimi zavodi za osebe z oviranostmi ...): 48 % muzejev.

Izzivi

Muzeji navajajo, da se pri pripravi prilagoditev za osebe s senzornimi oviranostmi srečujejo s pomanjkanjem kadra, s pomanjkanjem znanja in ustreznih smernic, s pomanjkanjem finančnih sredstev. Nekateri navajajo, da je zanimanje za samostojni obisk oseb s senzornimi oviranostmi majhno; nekateri dobro sodelujejo s skupinami, za katere imajo prilagojene programe.

Pri pripravi prilagoditev za osebe s kognitivnimi oviranostmi in težavami v duševnem razvoju se prav tako soočajo s pomanjkanjem finančnih sredstev, kadra in znanja. Nekateri se zaradi tega teh prilagoditev še niso lotili, nekaj jih sodeluje z zunanjimi strokovnjaki. Nekateri opozarjajo, da jim manjkajo jasne smernice in izobraževanja na to temo. V enem od zavodov izzive rešujejo sproti in se prilagajajo posameznim skupinam.

Kar 75 % od 32 muzejev načrtuje dodatne ukrepe za povečanje dostopnosti do vsebin osebam s senzornimi oviranostmi. Pri tem navajajo prilagoditve razstav, kot so besedila v Brajevi pisavi, kopije predmetov, tipne tlorise muzeja, nakup lup in mobilne indukcijske zanke, video-vsebine s podnapisi, gradivo v povečanem tisku, poleg tega pa še prilagojena vodstva po razstavah in delavnice.

Ukrepe za povečanje dostopnosti do vsebin osebam s kognitivnimi oviranostmi in s težavami v duševnem razvoju načrtuje 65 % od 31 muzejev. Pri tem navajajo povečanje števila delavnic in aktivnosti za to ciljno skupino, izobraževanje in povezovanje z društvi, ki združujejo osebe s temi oviranostmi, več izobraževanj za pedagoge, ki izvajajo te programe, pripravo prilagojenega vodstva za osebe z demenco, gradiva z razstavnimi besedili v lahkem branju, sodelovanje s specialnimi pedagogi in ustreznimi ustanovami za izvedbe določenih programov.

Analiza

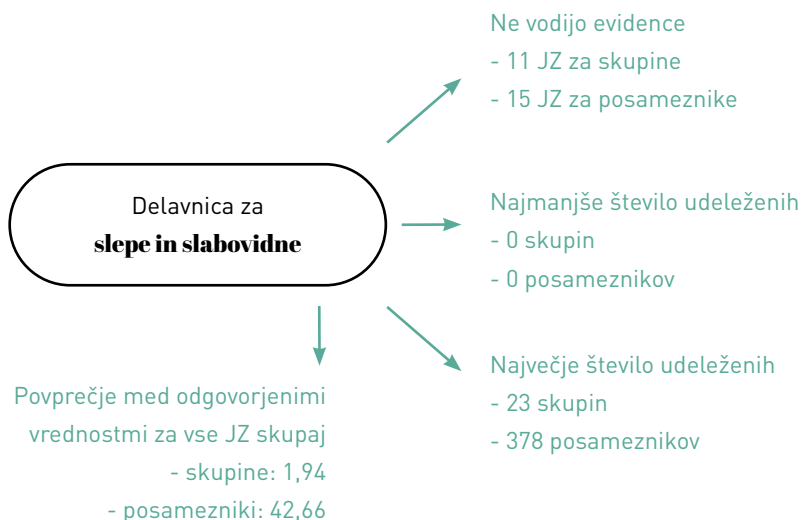
Rezultati ankete so pokazali, da večina muzejev dostopnost do vsebine osebam s senzornimi in kognitivnimi oviranostmi zagotavlja v manjši meri. Približno dve tretjini od 33 muzejev zagotavlja ustrezno osvetlitev razstavnih prostorov in/ali predmetov, ustrezno velikost razstavnih besedil, neserifno, linearno in pokončno pisavo razstavnih tekstov, levo poravnavo besedila, med programi pa prilagojena vodstva po razstavi – veččutna vodstva. Pripomočke za omogočanje dostopnosti, avdio in video vsebine ter prilagojene programe za gluhe in naglušne po drugi strani zagotavlja približno ena tretjina muzejev. Pri tem se soočajo s finančnimi in kadrovskimi ovirami, predvsem pa s pomanjkanjem znanja in usmeritev pri pripravi prilagoditev. Zanimiv je tudi zapis, da so ranljive osebe iz teh skupin manj zainteresirane za obisk muzejev, kar kaže na to, da je še vedno premalo zavedanja, da prilagoditve omogočajo boljšo izkušnjo vsem obiskovalcem. Hkrati pa je obiskovalce z oviranostmi treba posebej nagovarjati, saj prilagoditev zanje še vedno ne pričakujejo – to občinstvo je treba še vzgojiti.

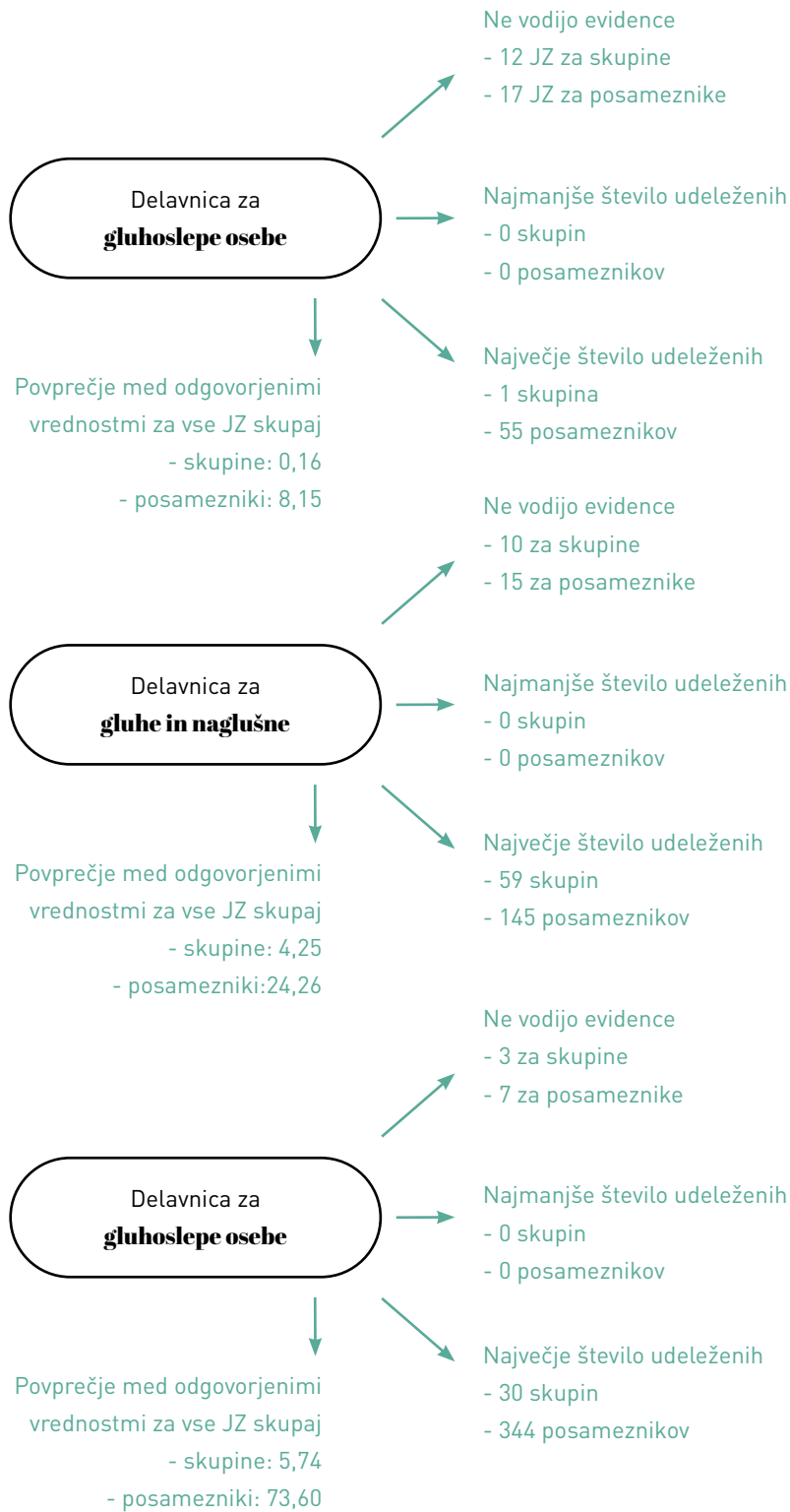
Priporočila: smiselno je, da načrtovanje, priprava in izvedba prilagoditev ter programov potekajo v sodelovanju s predstavniki ranljivih skupin. Na ta način je program zanje bolj relevanten, poleg tega pa muzeji lažje pridobijo dodatno publiko, če jih na program povabijo njihovi kolegi. Pomembno je tudi povezovanje s strokovnjaki, ki nudijo pomoč in usmeritev pri prilagajanju. Zaradi finančnih omejitev je poleg osnovnih prilagoditev razstav bolj smiselno pripravljati prilagojena vodstva in delavnice.

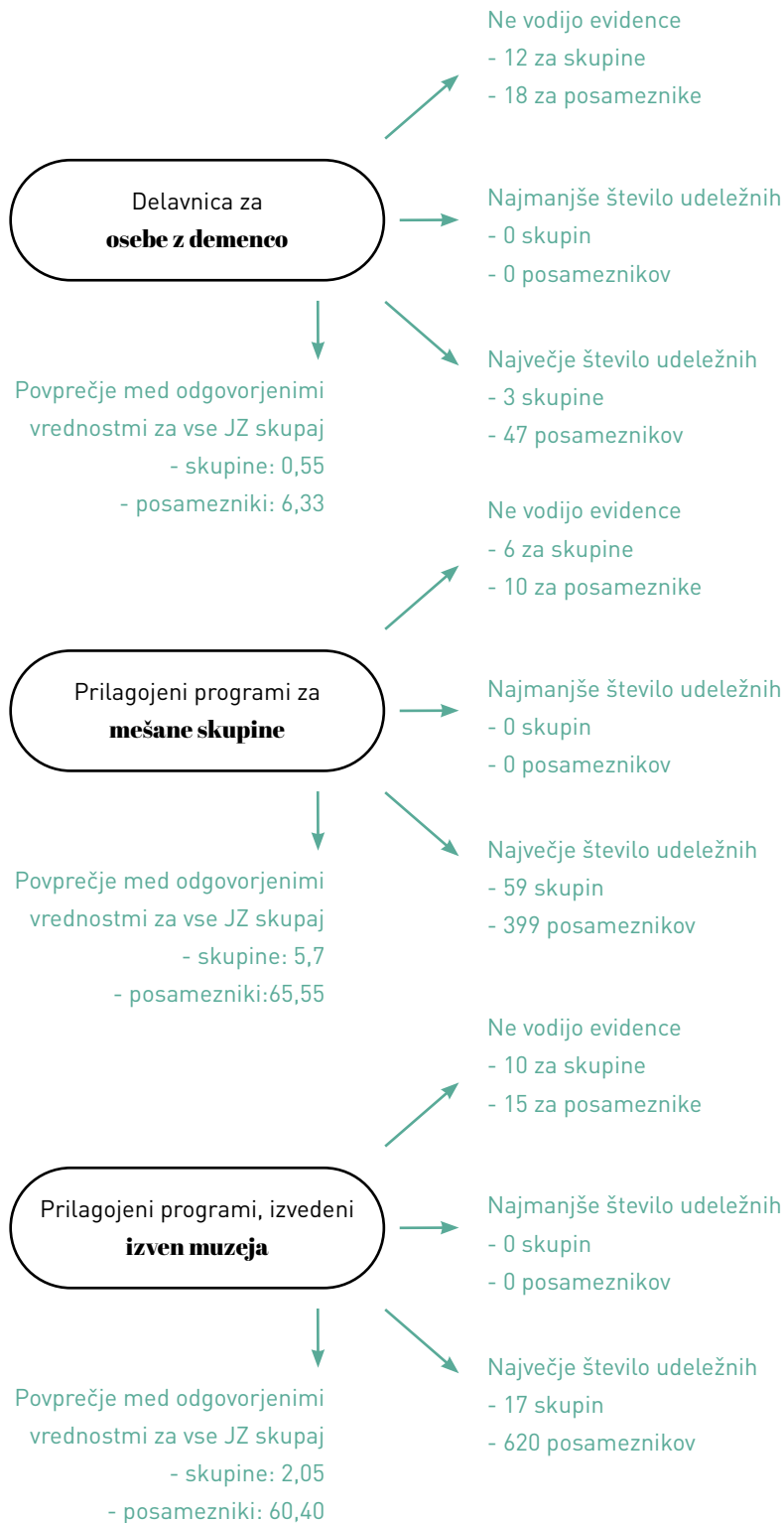
4. del

DOSTOPNOST DO MUZEJSKIH STAVB IN RAZSTAV – STATISTIČNI PREGLED OBISKA

Vprašanje 27 – Zanima nas udeležba oseb z oviranostmi in skupin z oviranostmi po posameznih prilagojenih muzejskih programih v javnih zavodih (JZ). Prosimo, izpolnite tabelo s podatki za leto 2023 (če evidence ne vodite, to označite v poljih).

Izvedba prilagojenega vodstva za skupino oseb z oviranostmi po stalni razstavi Med naravo in kulturo v SEM. Dokumentacija SEM.

Kadrovski viri

Vprašanje 28 – Prosimo, vpišite podatke za leto 2023.

	ŠT. PREJETIH ODGAVOROV NA VPRAŠANJE V ANKETI	PODATEK: NAJMANJŠE ŠTEVILO ZAPOSLENIH V ENEM JZ	PODATEK: O NAJVEČJE ŠTEVILO ZAPOSLENIH V ENEM JZ	POVPREČJE ZAPOSLENIH V ENEM JZ
ŠT. KUSTOSOV PEDAGOGOVOV	30	0	4	1,18
ŠT. KUSTOSOV ANDRAGOGOVOV	30	0	2	0,28
ŠT. ŠTUDENTOV V PEDAGOŠKI SLUŽBI	30	0	62	4,2

Vprašanje 29 – Ali je med zaposlenimi v pedagoški službi specialni pedagog?

Noben javni zavod nima zaposlenega specialnega pedagoga.

Vprašanje 30 – Ali omogočate usposabljanje zaposlenih v muzeju za delo z osebami z oviranostmi?

Vprašanje 31 – Ali se zaposleni v muzeju udeležujejo posvetov, konferenc na temo dostopnosti, ki so organizirane v Sloveniji?

Vprašanje 32 – Katerega usposabljanja ste se udeležili nazadnje? Prosimo, zapišite datum in naslov dogodka. Na navedeno vprašanje so bili zapisani naslednji odgovori:

- Dogodka z naslovom »Skupaj pripomoremo k demenci prijazni družbi«.
- Dogodka, ki je potekal na daljavo z naslovom »Empowered parents websummit«, (9. – 11. 9. 2024).
- Udeležba na tečaju znakovnega jezika, celo leto 2023.
- Dostopnost in inkluzivnost slovenskih muzejev in galerij: prilaganje muzejskih razstav in seznanitev z metodo veččutnega vodstva, Narodni muzej Slovenije (26. oktober 2023).
- Dostopnost spletnih strani.
- »Skupaj pripomoremo k demenci prijazni družbi«, Narodna galerija, Ljubljana (13. 12. 2023).
- Brezplačna delavnica: »Dostopnost prostora, storitev in informacij za vse«, Regijska razvojna agencija ROD Ajdovščina in Občina Ajdovščina (26. 3. 2024).
- Dostopnost kulturne dediščine osebam z invalidnostjo v Sloveniji in v evropskem kontekstu, Hiša Evropske unije, Ljubljana (16. 1. 2023).
- Krepitev medkulturnih kompetenc in medkulturnega dialoga ter upo-

raba različnih metodoloških pristopov pri izobraževalcih odraslih.

- »Skupaj pripomoremo v demenci prijazni družbi« (2023), Educa izobraževanje, Spominčica (2024).
- Dostopnost dediščine starejšim občanom (17. 5. 2021).
- Dostopnost slovenskih muzejev in galerij slepim in slabovidnim obiskovalcem (2022).
- Digitalna dostopnost (14. 12. 2022).
- »Rethinking museum accessibility strategies« (nemo webinar), (9. 4. 2024).
- Priložnosti in obveze digitalne dostopnosti, (9. 4. 2024).
- Dostopnost in inkluzivnost muzejev in galerij (26. 10. 2023).
- Delavnica »Uvod v senzorialni jezik«, Muzej novejšje in sodobne zgodovine Slovenije (15. 4. 2024).
- Zavod dostop - dostopnost za slepe, junij 2023 (interno izobraževanje).
- V okviru projekta od blizu, (22. 12. 2022 - 16. 4. 2023).

Vprašanje 33 – Ali se zaposleni v muzeju udeležujejo posvetov, konferenc na temo dostopnosti v tujini?

DA [9%] NE [91%]

n = 32

Vprašanje 34 – Katerega usposabljanja ste se udeležili nazadnje? Prosimo, zapišite datum in naslov dogodka.

- »Dostopnost in inkluzivnost slovenskih muzejev in galerij: prilaganje muzejskih razstav in seznanitev z metodo veččutnega vodstva«, Narodni muzej Slovenije (26. 10. 2023).
- Strokovna ekskurzija pedagoške sekcije Skupnosti muzejev Slovenije na Reko (15. 1. 2024).

DA (9%) NE (91%)

n = 32

Interpretacija

Na vprašanja o statističnem pregledu obiska posameznikov ali skupin z oviranostmi je odgovarjalo 33 muzejev. Od tega 26 javnih zavodov ni odgovorilo oziroma ne vodi evidence o posameznikih in skupinah, ki so se udeležili vodstva ali delavnice za slepe in slabovidne. 7 zavodov, ki je odgovorilo, je v povprečju obiskalo 1,94 skupin oseb s slepoto ali slabovidnostjo in 42,66 posameznikov s to oviro. Največje število obiskovalcev v posameznem zavodu je bilo 23 skupin in 378 posameznikov.

29 javnih zavodov ni odgovorilo oziroma ne vodi evidence o posameznikih in skupinah, ki so se udeležili vodstva ali delavnice za gluhoslepe osebe. 4 zavode, ki so odgovorili, je v povprečju obiskalo 0,16 skupin oseb s slepoto ali slabovidnostjo in 8,15 posameznikov s to oviro. Največje število obiskovalcev v posameznem zavodu je bilo 1 skupina in 55 posameznikov.

25 javnih zavodov ni odgovorilo oziroma ne vodi evidence o posameznikih in skupinah, ki so se udeležili vodstva ali delavnice za gluhe in naglušne. 8 zavodov, ki je odgovorilo, je v povprečju obiskalo 4,25 skupin gluhih in naglušnih oseb ter 24,26 posameznikov s to oviro. Največje število obiskovalcev v posameznem zavodu je bilo 59 skupin in 145 posameznikov.

Na vprašanje, koliko skupin in posameznikov z motnjo v duševnem razvoju je obiskalo javne zavode, ni odgovorilo ali ne vodi evidence 10 zavodov. 23 zavodov, ki je odgovorilo, je v povprečju obiskalo 5,74 skupin oseb z motnjo v duševnem razvoju in 73,60 posameznikov s to oviro. Največje število obiskovalcev v posameznem zavodu je bilo 30 skupin in 344 posameznikov.

Na vprašanje, koliko skupin in posameznikov z demenco je obiskalo javne zavode, ni odgovorilo ali ne vodi evidence 30 zavodov. 3 zavode, ki so odgovorili, je v povprečju obiskalo 0,55 skupin oseb z demenco in 6,33 posameznikov s to oviro. Največje število obiskovalcev v posameznem zavodu so bile 3 skupine in 47 posameznikov.

Na vprašanje o obisku prilagojenih programov za mešane skupine ni odgovorilo ali ne vodi evidence 16 zavodov. 17 zavodov, ki je odgovorilo, je v povprečju obiskalo 5,7 skupin in 65,55 posameznikov, ki so se udeležili prilagojene programa v mešani skupini. Največje število obiskovalcev v posameznem zavodu je bilo 59 skupin in 399 posameznikov.

Na vprašanje, koliko prilagojenih programov so zavodi izvedli zunaj muzeja, 25 zavodov ni odgovorilo oziroma o tem ne vodi evidence. 8 zavodov, ki je odgovorilo, je v povprečju izvedlo 2,05 skupinskih programov in doseglo 60,40 posameznikov z oviranostmi. Največje število izvedenih prilagojenih programov izven zavoda je izvedba enega zavoda za 17 skupin in 620 posameznikov.

Na vprašanja o kadrovskih virih je odgovorilo 30 zavodov. Od teh 5 zavodov ne zaposluje kustosa pedagoga, 25 zavodov pa ima skupaj 35,5 oseb tega profila. V povprečju imajo zavodi 1,18 kustosa pedagoga, najvišje število pedagogov v enem zavodu pa je 4. 21 zavodov od 30-tih ne zaposluje kustosa andragoga. V povprečju je v 12 zavodih zaposlenih 0,28 kustosa andragoga, skupaj v 12 zavodih pa je 8,5 oseb, ki opravljajo to delo. Največje število tega profila v posameznem zavodu sta dva kustosa andragoga. 14 zavodov od 30 ne zaposluje študentov. V 19 zavodih, kjer študente zaposlujejo, jih skupaj dela 128, v povprečju na zavod je to 4,2 študenta. Največje število študentov na zavod je 62.

Noben javni zavod nima zaposlenega specialnega pedagoga. Večina zavodov zaposlenim omogoča izobraževanje za večanje dostopnosti, ki se jih udeležujejo predvsem v Sloveniji. Le en respondent je odgovoril, da se je udeležil strokovne ekskurzije v tujino. Le 9 % od 33 zavodov meni, da z obstoječim kadrom pokrijejo vse potrebe po zagotavljanju dostopnosti in inkluzivnosti.

Iz rezultatov ankete lahko razbiramo, da večina muzejev ne vodi evidence o dosegu njihovih programov (vodstev in delavnic) za osebe z oviranostmi ali da na to vprašanje niso odgovorili, iz česar lahko sklepamo, da vsaj v nekaterih zavodih teh programov ne izvajajo. Manko programov se je pokazal še zlasti za osebe z gluhoslepoto in demenco, največ zavodov pa je ponudilo podatke o pedagoško-andragoškem delu za osebe z motnjo v duševnem razvoju. Kar 25 od 33 muzejev programov za gluhe in naglušne v muzeju ter prilagojenih programov za vse skupine z oviranostmi izven muzeja ne izvaja ali o tem ne vodijo evidence, 26 muzejev pa ne izvaja ali ne vodi evidence o programih za slepe in slabovidne. Rezultati ankete kažejo tudi na to, da so muzeji na področju pedagoško-andragoške službe podhranjeni, še zlasti je manko kustosov andragogov. Noben muzej nima zaposlenega specialnega pedagoga. V tej luči lahko razumemo stališča respondentov, da imajo premalo časa in znanja za delo s posamezniki in skupinami z oviranostmi.

Priporočila: Osebe z oviranostmi poročajo, da same ali v spremstvu spremljevalca redko obiščejo muzej, saj ta najpogosteje ni prilagojen za njihovo izkušnjo. Zanje so bolj zanimivi prilagojeni programi, ki pa jih je smiselno pripravljati v sodelovanju s pripadniki teh skupin, saj lahko takoj podajo povratno informacijo in povečajo obisk.

6. Primerjava z analizo iz leta 2006

Glede na namen analize stanja na področju dostopnosti muzejev osebam z oviranostmi je zanimiva tudi primerjava podatkov iz gradiva »Analiza dostopnosti muzejev otrokom in invalidom – rezultati in komentar« iz leta 2006 z aktualno analizo iz leta 2024. Podatki iz obeh raziskav so primerljivi, saj je v obeh sodelovalo 31 (2006) oziroma 33 (2024) javnih zavodov s področja varstva premične kulturne dediščine. Nadalje so bili v oba vprašalnika vključeni muzeji in galerije, katerih letne programe dela za izvajanje nalog javne službe financira Ministrstvo za kulturo RS iz sredstev državnega proračuna. Glede na ustanoviteljstvo muzejev in galerij so bili vključeni državni in občinski javni zavodi. V dokumentu »Analiza dostopnosti muzejev otrokom in invalidom – rezultati in komentar« iz leta 2006 ni bilo predstavljenega stanja dostopnosti z razlikovanjem med državnimi in občinskimi muzeji, zato je bil tudi za anketo v letu 2024 uporabljen enak pristop nabora in analize podatkov.

Uvodoma se lahko ugotovi, da je bil odziv na poslane vprašalnike v letu 2006 nekoliko boljši kot v letu 2024, saj se je leta 2006 odzvalo 97 % javnih zavodov, leta 2024 pa 64,7 %. Vprašalnik iz leta 2006 je bil manj obsežen kot v letu 2024. Kljub temu se lahko s primerjanjem nekaterih izbranih podatkov ugotavlja dosežen napredek muzejev in galerij v dostopnosti osebam z oviranostmi.

V naboru vprašanj obeh vprašalnikov (2006 in 2024) sta bili izpostavljeni: arhitektonska dostopnost ter dostopnost do dediščinskih vsebin osebam z oviranostmi. Spletna dostopnost je bila kot rezultat napredka in sodobne informacijske družbe v vprašalnik dodana v letu 2024.

Arhitektonska (fizična) dostopnost predstavlja podatke o dostopnosti muzejskih stavb in razstavnih prostorov gibalno oviranim osebam. Na podlagi odgovorov ugotavljamo, da je imelo v letu 2006 urejen fizični dostop 38 % muzejev in galerij, v letu 2024 pa že 69 %. Kot osnovne prilagoditve so bile v navedene: klančine, dvigala za invalide, razstave v

pritličju, dovolj velika širina ogledne poti za gibanje z invalidskimi vozički in prilagojena višina vitrin. Ti podatki kažejo na dejstvo, da so v muzejih/galerijah v preteklih letih vložili veliko naporov in finančnih sredstev v izboljšanje fizične dostopnosti ter omogočili dostopnost predvsem gibalno oviranim osebam. Ob tem je potrebno upoštevati dejstvo, da so investicije in investicijsko vzdrževanje objektov, ki so v lasti Republike Slovenije, stvar države oziroma državnega proračuna, enako velja tudi za nakup opreme. Za vlaganje v muzejske objekte, ki so v občinski lasti, pa so pristojne občine.

Z vprašalniki se je nadalje ugotavljalo, kakšne so prilagoditve, ki osebam s senzornimi oviranostmi omogočajo večjo dostopnost do stavbe in razstav. Iz predstavljenih podatkov v letu 2006 je razvidno, da je bilo v preteklosti v muzejih in galerijah najslabše poskrbljeno za senzorno ovirane osebe. Le 35 % javnih zavodov je pri pripravi razstav upoštevalo potrebe senzorno oviranih oseb. Novi podatki iz leta 2024 kažejo na izboljšano dostopnost za osebe s senzornimi oviranostmi. Tovrstno dostopnost vsaj z nekaj prilagoditvami zdaj omogoča kar 64 % muzejev in galerij. Za dostopnost je poskrbljeno predvsem s kopijami predmetov, ki se jih obiskovalci lahko dotikajo/otipajo, dobro osvetlitvijo razstavljenih predmetov, gradivi v brajici in posebnimi označbami. Opazno je torej, da je bil tudi na področju dostopnosti premične dediščine senzorno oviranim osebam storjen velik napredek.

Vprašalnika za leto 2006 in 2024 sta analizirala tudi dostopnost muzejskih vsebin za osebe s kognitivnimi oviranostmi in težavami v duševnem razvoju. Na vprašanje, ali muzej / galerija omogoča ustrezno dostopnost do muzejskih vsebin osebam s kognitivnimi oviranostmi in težavami v duševnem razvoju, je v letu 2006 pritrdilno odgovorilo 83 % vprašanih. Tolikšen odstotek muzejev in galerij je v sodelovanju s specialnimi pedagogi izvajal vodstva po razstavah z upoštevanjem psihofizičnih zmožnosti najavljenih oseb (zahtevnost programa ogleda, prilagoditev časa ogleda, prilagoditev razlage). V letu 2024 se je delež tovrstnih aktivnosti znižal na 73 %. Respondenti kot vzrok za manjši delež teh aktivnosti navajajo pomanjkanje usposobljenega kadra v muzejih in pomanjkanje zunanje strokovne pomoči. Kljub temu v odgovorih za leto 2024 kar 65 % muzejev in galerij načrtuje v prihodnosti dodatne ukrepe za povečanje dostopnos-

ti. V prejetih odgovorih v letu 2024 se še ugotavlja, da v muzejih sledijo trendom staranja populacije, saj posvečajo vedno večjo skrb izvedbi in načinu izvedbe novih vsebin (npr. delavnic in vodstev za osebe z demenco, besedila za lahko branje).

Skupna problematika zagotavljanja dostopnosti do muzejskih stavb in vsebin osebam z oviranostmi, ki je najpogostejše navedena v odgovorih vprašalnikov v letu 2006 in 2024, je pomanjkanje finančnih sredstev za investicijsko vzdrževanje predvsem historičnih objektov in za nakup opreme; respondenti v obeh raziskavah navajajo tudi pomanjkanje usposobljenega kadra. Kljub temu, da podatki iz leta 2024 kažejo, da direktorji javnih zavodov zaposlenim omogočajo usposabljanje (88 % pritrdilnih odgovorov) in se zaposleni (84 %) tudi udeležujejo posvetov in konferenc, ki so organizirane v Slovenije, je udeležba posvetov in konferenc na temo dostopnosti, ki potekajo v tujini, izjemno nizka (9 %). Prav tako noben javni zavod nima zaposlenega specialnega pedagoga.

7. Zaključek

Rezultati obeh anket, ki sta bili izvedeni v presledku skoraj dveh desetletij, kažejo na dejstvo, da so v predpisih določene, sistemske, trajne rešitve dostopnosti za osebe z oviranostmi mogoče le v povezavi z zagotavljanjem namenskih finančnih sredstev v arhitekturne posodobitve muzejev in galerij, nakupom opreme ter financiranjem zaposlovanja kadrov s specialnimi znanji. Le z dobrim strateškim načrtovanjem za izpolnjevanje pogojev ter sistemskim in kontinuiranim zagotavljanjem finančnih sredstev se lahko postopoma omogoči enakost možnosti dostopa do premične kulturne dediščine in kulturnih institucij vsem, vključno osebam z oviranostmi.

8. Priloge

PRILOGA 1: Predloga za izdelavo akcijskega načrta

PRILOGA 2: Predlog pravilnika o dostopnosti muzejev osebam z oviranostmi

Priloga 1:

PREDLOGA ZA IZDELAVO AKCIJSKEGA NAČRTA

Koraki do izvedbe prilagoditve muzejske stavbe / dediščinskih vsebin osebam z oviranostmi: akcijski načrt

Pred vami je predloga za izdelavo akcijskega načrta, ki vam bo pomagal pri načrtovanju projekta prilagoditve muzejske stavbe in / ali dediščinskih vsebin osebam z oviranostmi. Predstavlja praktični pripomoček, ki ga lahko uporabite pri načrtovanju katerihkoli prilagoditev za različne ciljne skupine. Opredeljeni koraki vas bodo vodili skozi proces prilagajanja, pri čemer bodo morda nekateri potekali vzporedno, nekateri pa morda ne bodo potrebni, zato bodite pri načrtovanju fleksibilni. Akcijski načrt je razdeljen na tri osnovne sklope: idejna zasnova, načrtovanje in izvedba ter evalvacija. Pomagali vam bodo opredeliti cilje projekta, aktivnosti, s katerimi jih boste uresničili, porabo finančnih sredstev, projektno skupino, oceno izvedljivosti ter evalvacijo rezultatov.

PREDLOGA ZA IZDELAVO AKCIJSKEGA NAČRTA

Koraki do izvedbe prilagoditve muzejske stavbe / dediščinskih vsebin osebam z oviranostmi: akcijski načrt

OBSEG IN CILJI PROJEKTA	OPREDELITE VRSTO PRILAGODITVE	OPREDELITE CILJNO SKUPINO	OPREDELITE DOSEDANJA PRIZADEVANJA NA TEM PODROČJU	OPREDELITE KONČNE REZULTATE VAŠEGA PROJEKTA
	NA PRIMER SPLETNA STRAN, PRILAGODITEV STALNE / OBČASNE RAZSTAVE, PRIPRAVA PRILAGOJENEGA PEDAGOŠKEGA PROGRAMA	NA PRIMER OSEBE S SLEPOTO IN SLABOVIDNOSTJO, OSEBE Z DEMENCO, OSEBE Z GIBALNO OVIRANOSTJO	PREVERITE, KAKŠNI SO BILI REZULTATI DOSEDANJIH PRIZADEVANJ IN KAJ JE DELOVALO IN KAJ NE	NA PRIMER DODANE KLJUČNE INFORMACIJE O DOSTOPNOSTI NA SPLETNO STRAN; PRIPRAVLJENI AVDIOVODIČI ZA STALNO RAZSTAVO; PRILAGOJEN PROGRAM ZA OSEBE Z DEMENCO
KLJUČNI AKTERJI	PROJEKT MORA NAJPREJ PODPRETI VODSTVO MUZEJA. DOLOČITI JE TREBA KOORDINATORJA PROJEKTA	ZAPOSLENI V MUZEJU, KI BODO SODELOVALI PRI PROJEKTU	ZUNANJI STROKOVNJAKI S PODROČJA	PREDSTAVNIKI CILJNE SKUPINE
			NA PRIMER TIFLOPEDAGOGI, TOLMAČI ZA SLOVENSKI ZNAKOVNI JEZIK, SPECIALNI PEDAGOGI	ZVEZE IN DRUŠTVA OSEB Z OVIRANOSTMI, POSAMEZNIKI Z IZKUŠNJO PRILAGAJANJA MUZEJEV
FINANCIRANJE	SREDSTVA DRŽAVNEGA PRORAČUNA	SREDSTVA OBČINSKEGA PRORAČUNA	EVROPSKA SREDSTVA	LASTNI PRIHODKI/ DRUGO
OCENA IZVEDLJIVOSTI PROJEKTA	KAJ JE MOŽNO PRILAGODITI GLEDE NA STATUS STAVBE	KAJ JE MOŽNO PRILAGODITI GLEDE NA FINANČNA SREDSTVA IN KADER	ČASOVNI OKVIR IN KAJ JE ZNOTRAJ NJEGA MOŽNO IZVESTI	OCENITE MOREBITNA TVEGANJA
	NA PRIMER OVIRE ZARADI SPOMENIŠKE ZAŠČITE, LASTNIŠTVA ...		VEZAN NA ČAS TRAJANJA PROJEKTA / NA LETNI DELOVNI NAČRT / DRUGO	NA PRIMER AVTORSKE PRAVICE OBLIKOVALCA RAZSTAVE, STROŠKI ...

NAČRTOVANJE IN IZVEDBA

Ko imate idejno zasnovo projekta, so osnovni okvirji vašega projekta že opredeljeni: področje prilagoditve, rezultati, ciljna skupina, želje glede projektnih sodelavcev, okvir financiranja in ocena izvedljivosti projekta. V fazi načrtovanja je potrebno opredeliti rezultate vašega projekta, konkretne projektne aktivnosti, naloge posameznih akterjev, finančno specifikacijo in časovnico projekta. Pri prilagajanju muzejskih stavb in dediščinskih vsebin je ključno sodelovanje s strokovnjaki s tega področja in s predstavniki ciljne skupine, zato je te točke treba opredeliti v sodelovanju z njimi. Tabele ne boste izpolnili v celoti pri vseh rezultatih, temveč po potrebi. Nekatere od aktivnosti se bodo prekrivale.

NAČRTOVANJE IN IZVEDBA

Najprej opredelite cilj prilagoditve, nato pa določite aktivnosti oziroma naloge, odgovorno osebo in sodelujoče, časovnico ter finančno specifikacijo.

NA PRIMER CILJ JE PRIPRAVA VEČČUTNEGA VODSTVA ZA SLEPE IN SLABOVIDNE OBISKOVALCE

AKTIVNOSTI / NALOGE NAVEDITE KORAKE ZA URESNIČEVANJE CILJEV OZIROMA DOSEGANJE REZULTATOV PROJEKTA	ODGOVORNA OSEBA IN SODELUJOČI NAVEDITE OSEBO, KI PROJEKT ALI AKTIVNOST KOORDINIRA, TER SODELUJOČE (ZAPOSLENI IN ZUNANJI SODELAVCI)	ČASOVNICA NAVEDITE PREDVIDENO TRAJANJE IZVEDBE AKTIVNOSTI	FINANČNA SPECIFIKACIJA Opreделите - materialni stroški + honorarji
Seznanjanje s potrebami ciljne skupine (ŠTUDIJ TEMELJNE LITERATURE, UDELEŽBA NA IZOBRAŽEVANJU, KONZULTIRANJE S KOLEGI Z IZKUŠNJAMI PRILAGAJANJA, KONZULTIRANJE Z ORGANIZACIJAMI, KI ZDRUŽUJEJO OSEBE Z OVIRANOSTMI ALI S POSAMEZNIKI Z OVIRANOSTMI)	NPR. KUSTOS PEDAGOG IN KUSTOS RAZSTAVE 	NPR. 2 TEDNA 	NA PRIMER MATERIALNI STROŠKI ZA NAKUP OPREME, IZDELAVO PRILAGODITVE, ZA TISK GRADIV ...
Oblikovanje projektne skupine (AKTIVNOSTI BOSTE IZVAJALI V SODELOVANJU Z ZUNANJIMI SODELAVCI, ZATO JE SMISELNO NAJPREJ OBLIKOVATI PROJEKTNO SKUPINO) - VZPOSTAVITEV OŽJE SKUPINE SODELAVCEV ZNOTRAJ INSTITUCIJE, KONTAKTIRANJE ZUNANJIH SODELAVCEV IN POVABILO K SODELOVANJU	NPR. KUSTOS PEDAGOG IN KUSTOS RAZSTAVE 	NPR. 1 TEDEN 	NA PRIMER HONORARJI ZA ZUNANJE SODELAVCE STROKOVNJAKI, PREDSTAVNIKI CILJNE SKUPINE ...]
Srečanja projektne skupine (OPREDELITEV CILJEV, POTREB, EKSPERTIZ IN RAZPOLOŽLJIVOSTI) - PREDSTAVITEV IDEJNE ZASNOVE PROJEKTA, OGLED STAVBE / RAZSTAVE / SPOZNAVANJE VSEBINE, KI BI SE PRILAGAJALA, IDENTIFIKACIJA EKSPERTIZ IN INTERESOV PARTNERJEV, DOGOVOR O PREDVIDENIH KONČNIH REZULTATIH SODELOVANJA, DOGOVOR O PROCESU SODELOVANJA, DOGOVOR O LASTNIŠTVU / PROMOCIJI KONČNEGA PRODUKTA	NPR. KUSTOS PEDAGOG IN KUSTOS RAZSTAVE 	 	
Snovanje veččutnega vodstva PODROBNEJŠE SPOZNAVANJE Z VSEBINO RAZSTAVE – ŠTUDIJ GRADIVA, SREČANJE PROJEKTNE SKUPINE: MOŽNOSTI, OVIRE, PRIPRAVA VSEBINE, PREIZKUŠANJE VODSTVA S CILJNO SKUPINO, DOKONČANJE PRODUKTA	NPR. KUSTOS PEDAGOG IN KUSTOS RAZSTAVE 	 	

Evalvacija je pomemben del izvedbe projekta. Sprotno evalvacijo izvajamo med potekom samega projekta, saj nam omogoča oceniti, ali se giblujemo v pravo smer in kako lahko projekt še izboljšamo. Končno evalvacijo pa izvedemo po koncu projekta in nam pomaga oceniti kakovost projektnih rezultatov. Informacije, na podlagi katerih projekt presojujemo, lahko pridobimo na sestankih projektne skupine (notranja evalvacija), s fokusnimi skupinami, na katere povabimo predstavnike oseb z oviranostmi (kvalitativna metoda, pri kateri v skupini pridobivamo oceno izvedene prilagoditve), z opazovanjem obiskovalcev, pa tudi z vprašalniki za obiskovalce muzeja ali udeležence programov (zunanja evalvacija).

Cilj, ki ga želimo preveriti

REZULTATI

PREDLOGI ZA IZBOLJŠAVE

REZULTATI

OCENA PROJEKTNEGA REZULTATA,

LITERATURA IN VIRI

- Karba, Renata, Gaja Breclj in Senka Šifkovič Vrbica
2017 Priročnik za izvajanje skupnostnih projektov. Ljubljana: Focus, društvo za sonaraven razvoj. Dostopno na: <https://www.umanotera.org/wp-content/uploads/2016/04/Priro%C4%8Dnik-za-izvajanje-skupnostnih-projektov.pdf>, 18. 10. 2024.
- Spletna stran 1: Spletna platforma za administriranje projekta, <https://www.wrike.com>, 18. 10. 2024.
- Spletna stran 2: Vodič za administriranje projekta, <https://www.teamgantt.com/>, 18. 10. 2024.
- Vodeb, Vlasta in Rajka Bračun Sova
2011 Muzeji, javnost, dostopnost. Ljubljana: Urbanistični inštitut Republike Slovenije.
- Zidar, Romana
2011 Od projektne ideje do načrta: Priročnik za pripravo projektnih načrtov. Učno gradivo. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

Priloga 2:

PREDLOG PRAVILNIKA O DOSTOPNOSTI MUZEJEV OSEBAM Z OVIRANOSTMI³

Na podlagi osme alineje prvega odstavka 35. člena Zakona o uresničevanju javnega interesa za kulturo (ZUJIK) (Uradni list RS, št. 77/07 – uradno prečiščeno besedilo, 56/08, 4/10, 20/11, 111/13, 68/16, 61/17, 21/18 – ZNOrg, 3/22 – ZDeb in 105/22 – ZZNŠPP) in tretje alineje drugega odstavka 2. člena Zakona o varstvu kulturne dediščine (ZVKD-1) (Uradni list RS, št. 16/08, 123/08, 8/11 – ORZVKD39, 90/12, 111/13, 32/16, 21/18 – ZNOrg in 78/23 – ZUNPEOVE) direktor javnega zavoda _____, sprejme

PREDLOG PRAVILNIKA O DOSTOPNOSTI MUZEJEV OSEBAM Z OVIRANOSTMI

1. člen

(vsebina pravilnika)

(2) Namen tega pravilnika je zagotavljanje enakih možnosti za dostopnost muzejskega objekta, programov, informacij in storitev na področju izvajanja nalog javne muzejske službe vsem uporabnikom, predvsem pa osebam z različnimi oblikami oviranosti.

(1) Ta pravilnik podrobneje določa usmeritve za boljšo dostopnost do muzejskega objekta, razstav, spremljevalnih programov, publikacij, spletnih strani in strokovnih resursov.

³ Avtorji ponujajo zgolj predlog pravilnika, podrobno vsebino si posamezni javni zavodi prilagodijo glede na prostorske in finančne možnosti ter strateški načrt zavoda.

2. člen (fizična dostopnost)

(1) Fizična dostopnost do muzejskega objekta pomeni načrtovanje in vzpostavitev okolja, ki bo zagotavljalo enake možnosti dostopa in uporabe prostorov osebam z oviranostmi skladno z opredelitvijo predpisov, ki urejajo graditev objektov.

(2) Za omogočanje dostopnosti muzejskega objekta je potrebno izvesti učinkovite gradbene in tehnične izboljšave, ki so finančno vzdržne in trajnostne ter upoštevati strokovne smernice pristojne enote Zavoda za varstvo kulturne dediščine Slovenije.

(3) Za omogočanje fizične dostopnosti muzejskih zgradb osebam z oviranostjo je potrebno:

- zagotoviti prostor za parkiranje s parkirno karto za osebo z gibalno oviranostjo
- ustrezno označiti dostop do muzejske stavbe
- omogočati neoviran samostojni vstop v muzej tudi osebam z gibalno oviranostjo (vhod širok najmanj 80 cm)
- prilagoditi del višine informacijskega pulta uporabnikom na invalidskem vozičku (višina okoli 85 cm)
- označiti pot gibanja po muzejski stavbi (smerokazi)
- zagotoviti primerno osvetlitev prostorov (olajša orientacijo in omogoča vidljivost)
- zagotoviti primerno osvetlitev stopnic in na stopnice namestiti kontrastne nedrseče trakove ali podlago ter oprijemalno ograjo
- dovolj veliko dvigalo (vsaj 110 x 140 cm), če je mogoče z zvočno signalizacijo in/ali s tipkami z Brajevo pisavo
- urediti klančine, kjer so tla nivojska (upoštevati naklon klančine, ograjo, nedrseč material, robovi na zunanjih delih klančine)
- prilagoditi garderobe in sanitarije za osebe z gibalno oviranostjo
- zagotoviti dovolj prostora za gibanje po hodnikih, v razstavnih prostorih ter med vitrinami in panoji (najmanj 90 cm).

(4) Informacije o fizičnem dostopu do muzejskega objekta (možnost parkiranja, vstopa v muzej, gibanja po prostorih, prilagoditve sanitarij) morajo biti na voljo na spletni strani muzeja. Predstavljene morajo biti vizualno in zvočno na razumljiv način.

3. člen

(dostopnost programov)

(1) Dostopnost do muzejskih programov pomeni načrtovanje in postavitve razstav ter pripravo in izvedbo spremljevalnih programov tako, da bodo zagotovljene enake možnosti dostopa do informacij o premični kulturni dediščini vsem obiskovalcem, vključno uporabnikom z različnimi oblikami oviranosti.

(2) Muzejske razstave in spremljevalne programe je potrebno načrtovati in izvesti v okviru finančne vzdržnosti z upoštevanjem načela univerzalnosti/inkluzivnosti in trajnostnega razvoja.

(3) Za omogočanje fizične dostopnosti razstav je potrebno:

- ustrezno osvetliti razstavni prostor in vitrine (priporoča se lokalna začasna osvetlitev s čim manj senc, brez bleščanja, prenosne svetilke)
- oblikovati razstavno pohištvo (vitrine) tako, da se lahko obiskovalec čimbolj približa razstavljenemu predmetu (vitrine 68 cm od tal, predmeti postavljeni na višino 90 cm)
- poskrbeti za minimalno razdaljo med vitrinami (najmanj 90 cm)
- poskrbeti, da je razstavno pohištvo stabilno, panoji morajo biti dobro pritrjeni
- poskrbeti, da se obiskovalec izbranih/reprezentativnih predmetov (kopij, modelov) lahko dotika
- poskrbeti, da so opisi predmetov (stenska besedila, podnapisi) razumljivi, kratki in dobro vidni s črkami ustrezne barve in velikosti (velikost črk vsaj 14 pik, pokončna pisava tipa Arial, poldrugi medvrstični razmak, med podlago in besedilom ustrezen kontrast, izogibanje pisanja besedila čez slike, uporaba mat osnove/podlage)
- omogočiti tudi napise v Brajevi pisavi
- poskrbeti, da so na hodniku ali v razstavnem prostoru primerni sedeži.

(4) Za omogočanje tehnološke dostopnosti razstav je potrebno zagotoviti od navedenega vsaj osnovno infrastrukturo:

- zagotoviti povečevalna stekla
- namestiti ekrane in vsebino prikaza opremiti s podnapisi za gluhe in naglušne osebe
- poskrbeti za programsko opremo za zvočno interpretacijo (zvočni vodniki, ki upoštevajo tudi dostopnost za slepe in slabovidne osebe)
- namestiti indukcijske zanke.

(5) Za omogočanje dostopnosti do informacij s spremljevalnimi programi je potrebno:

- sodelovanje kustosa pedagoga v skupini za načrtovanje in interpretacijo razstavnega projekta
- interpretacijo zasnovati ciljno in z upoštevanjem zmožnosti in potreb različnih obiskovalcev
- pripraviti univerzalne spremljevalne programe za ciljne skupine obiskovalcev (z možnostjo modifikacije za osebe s senzorno oviranostjo in osebe s kognitivnimi oviranostmi, sodelovanje tolmača)
- poskrbeti za pravilno, kakovostno in varno izvajanje programov z upoštevanjem potreb oseb z različnimi oblikami oviranosti (vodeni pogovori in ogledi)
- zagotoviti možnosti za dialog, lastno participativnost oz. lastno ustvarjalnost vseh uporabnikov
- sodelovati in izvesti konzultacije in evalvacije v sodelovanju s pristojnimi organizacijami, ki združujejo osebe z oviranostmi
- zagotoviti informativna gradiva, vodnike in delovne liste (tudi v elektronski obliki, tujem jeziku) in jih postaviti na vidno mesto z ustrezno višino
- skrbeti za kontinuirano strokovno usposabljanje zaposlenih v muzejih za delo z različnimi ciljnimi skupinami
- skrbeti za dodatno strokovno usposabljanje kustosov pedagogov za delo/komuniciranje z uporabniki z različnimi oblikami oviranosti
- voditi je potrebno natančno statistiko obiska obiskovalcev z različnimi oviranostmi.

(6) Informacije o muzejskem programu (vstopnina, ponudba posebnih storitev za invalide, informacije o dogodkih, informacije o najavi) morajo biti na voljo na spletni strani muzeja. Predstavljene morajo biti vizualno in zvočno na razumljiv način.

4. člen

(dostopnost do informacij)

(1) Muzejska spletna stran mora biti funkcionalna, uporabna in varna:

- s prepoznavnim logotipom
- z enostavno navigacijo
- ustrezna, logično organizirana in razumljiva vsem obiskovalcem z alternativnimi vsebinami za video (avdiodeskripcijo)
- pri zvočnih vsebinah se priporoča podnapise ali pa video z vsebino v slovenskem znakovnem jeziku
- grafična podoba enostavna in logična
- izdelana prilagodljivo z opremo, ki ustreza različnim potrebam obiskovalcev z oviranostjo.

(2) Muzej mora zagotoviti dostopnost spletišč in mobilnih aplikacij za vse uporabnike, zlasti za uporabnike z različnimi oblikami oviranosti, skladno z zakonom, ki ureja to področje.

(3) Za dostopnost spletišč in mobilnih aplikacij praviloma poskrbi strokovno usposobljena oseba.

(4) Za zagotavljanje dostopnosti do vsebin na spletišču in mobilnih aplikacijah mora muzej upoštevati zahteve iz standarda SIST EN 301 549 V3.2.1.

(5) Za zagotavljanje dostopnosti spletišč in mobilnih aplikacij je potrebno:

- informacije in uporabniški vmesniki morajo biti uporabnikom predstavljeni na načine, ki jih lahko zaznajo
- zagotoviti je treba delujoče uporabniške vmesnike in navigacijo
- informacije, povezane z uporabniškim vmesnikom, in njegovo delovanje morajo biti razumljivi
- vsebina mora biti dovolj robustna, da jo je mogoče zanesljivo razlagati z različnimi uporabniškimi agenti, tudi s podpornimi tehnolo-

gijami, kar pomeni, da imajo uporabniki vedno dostop do vsebine, tudi z naprednimi tehnologijami.

(6) Pred vzpostavitvijo spletišč ali mobilne aplikacije oziroma pred prilagoditvijo obstoječega spletišča ali mobilne aplikacije muzej izdela začetno oceno o tem, v kolikšnem obsegu izpolnjevanje zahtev iz prejšnjega člena zanj pomeni nesorazmerno breme v skladu s 7. členom Zakona o dostopnosti spletišč in mobilnih aplikacij (ZDSMA).

(7) Muzej izdela in redno, najmanj pa enkrat letno, posodobi izjavo o dostopnosti, glede skladnosti svojih spletišč in mobilnih aplikacij z ZSDMA. Vzorec izjave določi pristojni minister.

(8) Muzej na svojem spletišču oziroma v mobilni aplikaciji objavi povezavo, prek katere ga lahko uporabniki skladno z ZSDMA obvestijo, da njegova spletišča ali mobilne aplikacije niso skladne z zahtevami glede dostopnosti iz zakona in zaprosijo za informacije. Muzej je dolžan uporabniku odgovoriti na obvestilo ali prošnjo v osmih dneh od prejema obvestila oziroma prošnje.

5. člen

(dostopnost do storitev)

(1) Muzej naj omogoči dostopnost do storitev za vse uporabnike, zlasti za uporabnike z različnimi oblikami oviranosti.

(2) Uporabnikom je zaželeno omogočiti fizično dostopnost:

- do informacij o premični in nesnovni kulturni dediščini, muzejskih zbirkah (prostori kustodiatov, predavalnice) in dostop do strokovne literature (muzejska knjižnica)
- do muzejske trgovine in e-trgovine
- do muzejske kavarne.

6. člen
(postopki in odgovornost)

- (1) Direktor muzeja je dolžan v skladu s svojimi pristojnostmi in v okviru finančnih možnosti zagotavljati dostopnost muzeja za vse uporabnike. Posebno skrb mora namenjati uporabnikom z različnimi oblikami oviranosti.
- (2) Aktivnosti za izboljšanje dostopnosti direktor upošteva pri pripravi in sprejemanju Strateškega načrta muzeja za obdobje petih let in izvedbeno v letnih programih dela.
- (3) Pri spremljanju potrjenega in sprejetega programa dela mora evidentirati odstopanja pri načrtovanih aktivnostih za doseganje letnih ciljev dostopnosti.

7. člen
(datum začetka veljavnosti pravilnika)

- (1) Ta pravilnik začne veljati naslednji dan po sprejemu.

Podpis odgovorne osebe in datum sprejema
